

# KULTÚRA

ROČNÍK XII. – č. 11

DVOJTÝŽDENNÍK ZÁVISLÝ OD ETIKY

3. JÚNA 2009

Vydáva Factum bonum, s. r. o. • Šéfredaktor Teodor Križka • Redakcia: Sološnická 41, 841 04 Bratislava, Tel./fax: 654 12 388 • e-mail: redakcia@kultura-fb.sk • Cena 1,00 €



Snímka: Teodor Križka

Slovania predstavujú jeden z určujúcich činiteľov formujúcej sa Európy. V dobe, keď začalo veľké sťahovanie národov a na rozvalinách starého rímskeho sveta sa začína formovať nová Európa, Slovania obsadili okolo 20% nášho európskeho kontinentu. Ak by sme do našej štatistiky pojali aj riedko osídlené a v tom čase len málo obsadené priestory, toto číslo by sa isto zvýšilo. Slovania sa takto stali plnoprávnym partnerom tvorby európskej kultúry a spoločenského života. Priestory, ktoré Slovania vo včasnom stredoveku obsadili boli oveľa väčšie, aké osídľujú dnes. Ešte v 18. storočí sa hranica slovanského sveta začínala na brehoch Baltu, prechádzala Jutlandským poloostrovom do oblastí dnešného Kolína, prechádzala do predpolí Hamburgu, prekročila rieku Labe, pozdĺž Saaly a Mainu, prešla do okolia Magdeburgu, odtiaľ do Regensburgu a povodím Dunaja prešla až k rakúskemu Linzu. Pod Linzom prekročila Dunaj a pod Viedňou sa nasmerovala cez Alpy a prišla až do Terstu. Obšla celé dnešné Maďarsko, Rumunsko, veľkú časť Balkánu a išla až do stredu starého Grécka. Takto vytrasovali hranice slovanského sveta jazykovedci a to prostredníctvom osadných názvov, jazykových výpožičiek, historickej lingvistiky ako aj archeológie. Je to výsledok slavistického bádania ako celku. Jednotiacim fenoménom je tu vlastný jazyk. Ten sa stal najväčším prvkom slovanskej jednoty. Kupcov ešte v 16. storočí udivoval jav, že na trhu v Lübecku sa hovorí takým istým slovanským jazykom ako v strednom Grécku. A pritom išlo o dobu, keď Nemec zo severu svojej krajiny sotva porozumel svojmu rodákovi z juhu Nemecka. Jazyk sa stáva až do našich čias najsilnejším argumentom toho, že sme vyšli z jedného spoločného ro-

## Vstup Slovanov do európskych dejín

du, takpovediac hniezda, že sme mali jeden spoločný jazyk - jazyk praslovanský, jazyk našich otcov a matiek. O vysokej úrovni slovanského jazyka pekne vypovedá citlivý filológ Konštantín tým, že ho postavil na úroveň jazyka gréckeho, latinského a hebrejského a zaradil ho do systému týchto jazykov. Byzantský cisár, keď pripravoval Metoda spolu s jeho bratom na dip-

### MATÚŠ KUČERA

lomatickú misiu, poslal ho do jedného slovanského kniežatstva v dnešnom Macedónsku, aby si tu osvojil slovanský jazyk. A keď už táto misia mala odísť na Veľkú Moravu, bez rozpakov uznal macedónsky jazyk ako dobre zrozumiteľný aj pre predkov Moravanov a Slovákov. Podľa Metodovho životopisu cisár vraj povedal: „veď obaja bratia sú Solúnčania a tí všetci bežne hovoria po slovansky“. Aj misijný priestor, pre ktorý bol Metod vybraný sú „všetky krajiny slovanské“. Aj naše kniežatá, ktoré vysielajú posolstvo do Carihradu k byzantskému cisárovi - Rastislav, Svätopluk a Koceľ sú označení ako kniežatá moravské resp. panónske, ale nado všetko slovanské. Nik v danej dobe, napriek množstvu rôznych kmeňov, „národov“ nestráca zo svojho pohľadu jazykovo-etnickú jednotu Slovanstva.

(Pokračovanie na 2. a 3 strane)

Keď som pred rokmi zastupoval prezidenta SR na sneme KDH v Banskej Bystrici, kde Mikuláš Dzurinda po prvý raz na návrh Jozefa Mikloška kandidoval vo voľbách na predsedu strany proti Jánovi Čarnogurskému, mal som pocit, že v najvyššej politike môže zaviesť nový vietor. Spomínam si, ako som tohto pána vypravádzal do sály a pred dverami som vo svojej dlani pocítil jeho spotenú ruku. Vtedy som si pomyslel, že takýto kandidát, ktorý nevie zvládať vnútorné pocity, nemá vo voľbách šancu. Nakoniec ani nevyhral. A predsa sa o nejaký čas stalo, čo sa chcelo stať - Dzurinda bol najskôr koordinátor či hovorca zoskupenia opozičných strán, ktorých jediným cieľom bolo roku 1998 za každú cenu zvrhnúť vládu Vladimíra Mečiara, potom aj predseda SDKÚ, ktorým je dodnes. Nepoložila ho ani kauza „skupinka“, keď pred vyšetrovateľom vypovedal o protivládnom ťažení istých pánov, ktorých mená sú nakoniec verejne známe, že vyvíjajú nátlak na vládu. Vo svojej výpovedi do-

## Kríza III

TEODOR KRIŽKA

konca uvádza, ako mu jeden z nich, vydávajúc sa za agenta Mossadu, údajne odkazuje cez Lászlóa Szigetiho, ako a čo má konať. Od tejto kauzy ho zachránil iba generálny prokurátor, ktorý celú záležitosť zamietol pod koberec. Pritom nie je nijakým tajomstvom, že jeho vláda vznikala na chate u Juraja Sterna. Nakoniec pán Stern sa pochválil v televízii Markíza, ako sa čakalo už len na príchod Jána Čarnogurského, lebo bez neho by Dzurindova vláda jednoducho nebola. Nikomu vtedy neprekážalo, že súčasťou koalície bola SĎL, priama nástupníčka strana KSS.

Po ôsmich rokoch, kedy Dzurinda ukázal, čo bolo zmyslom prevratu, ktorého ústami sa stal, opäť kričí. Kričí preto, lebo sa bojí, aby vo svetle hospodárskej krízy, nebolo vidieť jeho vládnutie posväcované na Slovensku kultom arogantného amerického bushizmu. Kričí, aby nevyšlo najavo, že tlak na privatizáciu národného majetku bol globálnym javom mocenských elít, ktoré načas chceli odvrátiť už zjavne blížiacu sa hospodársku krízu, zapríčinenú chamtivosťou a celkovým mravným úpadkom tých, ktorí mali spravovať veci verejné. Kričí, aby prekričal vlastné svedomie? Keby tomu tak bolo, bolo by to smutné, ale predsa len by v tom boli náznaky, že aké-také svedomie ten pán má. Lenže on kričí, aby prekričal nie vlastné svedomie, ale tlaky na jeho osobu z dvoch strán. Na čele SDKÚ si ho totiž neželajú aktéri „skupinky“ a ich záujmový okruh, ktorý sa ho pokúsil nahradiť Ivetou Radičovou, a neželajú si ho ani sami Slováci. Kričí, ako ho naučili zahraniční majstri rétoriky a profesionálnej psychologickéj manipulácie, ktorých metódy nájdete v štýle komunikácie mnohých politikov, ale aj v štýle podomových predajcov s predraženým tovarom.

(Pokračovanie na 4. strane)

www.kultura-fb.sk



Tohtoročné spomienkové oslavy, konané pri príležitosti 90. výročia tragickej smrti M. R. Štefánika boli poznamenané kontrastom: na jednej strane sa obchádzka obcami a mestami, v

## Som Slovák telom i dušou - neznám lásky polovičatej.

GEN. M. R. ŠTEFÁNIK

ktorých sa nachádza nejaký Štefánikov pomník, skončila slávnostným prípevním stuhou na Bradle za účasti verejnosti a na druhej strane, o deň neskôr, odhaľovaním staronového Štefánikového pomníka, či presnejšie súsošia, na ľavom brehu Dunaja s vylúčením verejnosti.

# Neprišli...

Treba konštatovať, že pôvodne mali byť verejné obe podujatia: od najširšej verejnosti z celého Slovenska až po účasť dvoch hláv štátu, francúzskej a slovenskej. Verejnosť neprišla: objednané autobusy a rezervované miesta v nich sa niekoľko dní pred podujatím zrušili. Naproti tomu zástupcovia opozície pozvaní boli, ale neprišli. To isté platí aj pre oboch pozvaných prezidentov N. Sarkozyho a I. Gašparoviča. Ani oni neprišli. Kým v prvom prípade boli zájazdy zrušené zrejme pre obavu z rušivých prejavov, v ostatných prípadoch pozvaní neprišli z vlastného rozhodnutia.

Najvyššou úrovňou, na ktorej bolo podujatie zastrešené, bola vládna, aj keď obmedzená len na vládnu koalíciu, čo platí aj pre zahraničných účastníkov. S hlavným prejavom predsedu vlády R. Fica. Mohlo sa teda zdať, že všetko je na najlepšej ceste a česť zachránená, keby za spomínanými absenciami boli len organizačné či technické problémy. Ale aj vo Ficovom prejave samom bolo tentoraz niekoľko nezvyčajných pasáží.

Predseda vlády prezentoval postavenie či presnejšie znovupostavenie pomníka Československej republiky a potom „československej štátnosti“, hoci sa tento čin sťa pravda rodil v spore, ako slobodný výraz slobodného národa, keď skupina občanov sama prišla s touto iniciatívou. Je to naozaj tak? Keby sa bol postavil originálny pomník dnešnej republike, o ktorú sa Štefánik zaslúžil, nebol by dôkazom našej kultúrnej zvrchovanosti?

Konkrétne R. Fico ocenil úsilie Nadácie M. R. Štefánika, Doprastavu a súkromnej zahraničnej spoločnosti Balymore, ktorá nielen zobrala záujmové územie novému SND, ale sprivatizovala aj kus dunajského nábrežia, čo nemá pravdepodobne obdobu na celom povodí tohto európskeho veľtoku. Takto sa správa SR ako dunajská mocnosť! A ak sa iniciatíva medzi nekladá, taká nadácia spravdla nerobí všetko sama, ale okrem zabezpečovania finančných prostriedkov, v odborných veciach sa obracia na príslušných odborníkov a úradníkov. Stalo sa tak? Obrátila sa napr. na Spolok architektov Slovenska, vypísala verejnú súťaž, oslovila ďalších odborníkov, umelcov, zistovala verejnú mienku, čo sú všetky elementárne činnosti každej nadácie, ak nechce svojimi aktivitami neprípustne rozdeľovať spoločnosť?

Ale už sama realizácia myšlienky vrátiť Štefánika na dunajské nábrežie nebola až taká jednoduchá, pričom hlavný problém nie je v tom, že „Štefánikove pomníky menili politici“, však pán Holčík, ale v tom, že pomník bol od samého začiatku politický. Obnovovať pomník, proti ktorému sa už v štádiu príprav v r. 1938 zdvihla vlna protestov tak zo strany architektov ako aj umelcov? Ako a v akej podobe ho obnoviť dnes tak, aby bol akceptovaný, ak nie jednoducho, tak aspoň širokou verejnosťou? A vôbec, je obnova niekdajšieho pomníka jedinou a dôstojnou cestou, ako si pripomenúť 90. výročie úmrtia významnej osobnosti slovenských dejín?

Ukazuje sa, že Nadácia M. R. Š. si žiadne otázky nekladá a tiež nebola príslušnými úradmi vyzvaná, aby svoj projekt obnovy pomníka nechala posúdiť odbornej i širšej verejnosti. Miesto toho sa pustila do neodbornej polemiky so

skutočnými i možnými kritikmi projektu, ktorý začala prezentovať raz ako „pomník Česko-slovenských légii“, inokedy ako „Štefánikove pomníky“. Protetné hlasy takých osobností i nositeľov štátnych vyznamenaní ako Milan Rúfus, L. Ťažký, ing. J. Binder, prof. M. Kučera, E. Kristínová, M. Vároš, A. Hykisch, akad. mal. V. Hornáček a i. nielenže vyzneli naprázdno, ale boli bulvárnu tlačou označené za prejavy „aktivistov“, „nacionalistov“, tľchubov

a inými podobnými nálepkami, ktoré patria do arzenálu bývalého režimu a môžu byť postihnuteľné v právnom štáte. Ak nebudú tí, ktorí sa stali obeťou takéhoto nálepkovania využívať vymoženosti právneho štátu, tak sami prispievajú k jeho zániku. Ak sa tak už k neďeje.

Tak či onak, Nadácii M. R. Š. sa podarilo získať pre svoj projekt, čo neudivuje, podporu Národnej galérie v Prahe, súhlas dediča autorských práv po B. Kafkovi, niektorých architektov, stavebné povolenie i súhlas magistrátu. Na komunálnej úrovni mohla celá vec aj skončiť. Neskončila, lebo si ju napokon osvojili niektorí vládni činitelia, ktorí v nej možno videli príležitosť prilákať na Slovensko zahraničnú návštevu na najvyššej úrovni.

Aké dielo R. Fico vlastne odhaľoval? Predovšetkým treba konštatovať, že navrhnuté a realizované súsošie nemá nič spoločné s Kafkovou pôvodinou, ktorej je zlátnanov, pardon, zvarovanou imitáciou a v časti „Štefánik“ trojnásobnou zväčšeninou, ktorej model bol zverený študentom VŠVU v Bratislave. Nová Štefánikova socha tak poslúžila ako námet na „cvičko“ na tejto škole. Výsledkom však bola tentoraz nulová estetická hodnota.

Štefánik patrí medzi osobnosti s viacerými identitami. Takými boli napr. Komenský, Chopin, Berďajev, ale aj K. Marx. V skutočnosti však žiadna taká osobnosť nevystupuje pod všetkými svojimi identitami, lebo v praxi každá krajina privileguje len jednu z nich. Za predpokladu, že má k tomu vôľu v duchu Bottových veršov o zvrchovanosti, ktoré citoval aj R. Fico, avšak podľa nich nekonal. V Štefánikovom prípade nespore možno hovoriť o jeho slovenskej identite, ku ktorej sa hrdo hlásil, avšak predmetné súsošie túto identitu v ničom nepripomína: symbolom mal byť Štefánik, ale nie je.

Sochárstvo je, ďalej, umením realizmu, najmä ak sa má pripomenúť žijúca alebo nežijúca osoba. Okrem viac alebo menej vernej fyziognómie je socha spravidla „odetá“ dobovo a umiestnená na vhodnom mieste. Od B. Kafku ako údajného Štefánikového priateľa sa dalo očakávať, že vyvinie maximálne úsilie v tomto smere. V skutočnosti však najnovšia socha sotva zobrazuje čo len jednu z jeho charakteristických črtí! Pracovní úbor vojenského pilota tiež nie je ani dobový a ani ho Štefánik nenosil celý život. A o umiestnení súsošia radšej pomlčme.

Sochárske umenie má odrať okrem viditeľných aj neviditeľných, charakterové črty postavy, a najmä rešpektovať celkový dojem, ktorý zanechala. Ktorej Štefánikovej charakterovej črte však zodpovedá takmer 5-násobné zväčšenie jeho životnej výšky - meral 164 cm - do výšky dvojposchodového domu? Ak je pravda, že už počas jeho života sa jedna či dve vojenské jednotky pomenovali podľa neho, tak to nemá nič spoločné s kultom (kvantitatívneho) veľikášstva. Napriek tomu sme sa mohli pre pár dňami v jednom denníku dočítať, že v Bratislave sa nachádza najväčšia socha v Strednej Európe. Koho stesľňuje, je už vedľajšie. Určite nie sochu slobody, ako si želel R. Fico.

Inak aj jemu môžu byť adresované slová, ktoré pisateľ týchto riadkov už adresoval v xxxxxxriľozenom liste francúzskemu prezidentovi.

## Otvorený list Nicolasovi Sarkozymu

Vážený pán prezident,

O niekoľko mesiacov navštívite po prvý raz Slovenskú republiku. Okrem iného vrah za účelom odhalenia obnoveného pomníka M. R. Štefánika, francúzsko-slovenského hrdinu pri príležitosti 90-ho výročia jeho tragickej smrti vo veku 39 rokov 4. mája 1919 pri Bratislave, dnešnom hlavnom meste. Pokladám si za povinnosť upútať Vašu pozornosť práve na tento moment Vašej návštevy. A nie som jediný, ktorý tak urobil alebo robí.

Kto bol, ak to treba pripomenúť francúzskemu publiku, generál Štefánik? Po štúdiách matematiky a astronómie na Karlovej univerzite v Prahe, ukončených v r. 1904, sa usádza vo Francúzsku a začína tam svoju životnú dráhu. A ako presvedčený o nevyhnutnosti česko-slovenskej spolupráce už vtedy myslí na oslobodenie tak Čechov ako aj Slovákov z „väzenia národov“ tej doby. Na tejto ceste možno rozlíšiť dve obdobia.

To prvé, od r. 1904 od r. 1914, to sú doslova jeho „hviezdne“ roky: je asistentom astrofyzika J. Janssena v Meudone (na parížskom predmestí), publikuje vedecké práce, organizuje astronomické pozorovacie expedície na Mont Blancu, v Brazílii, na Tahiti, v Ekvádore, v Maroku, expedície postupne spájané s diplomatickými misiami. Okrem Radu rytiera Čestnej légie, ktorý si Štefánik vyslúži na konci tejto periódy, je nemej dôležité toto ocenenie jeho osobnosti, ktoré vyslovil Bertrand de Jouvenel: „Vedecký génius, diplomatický génius, duch veľkej noblesy, vlastenec oddaný ľudstvu“.

To druhé, ktoré predstavujú roky 1915-1918, roky vojny, do ktorej je Štefánik povolán ako naturalizovaný Francúz, začína organizovaním prvej meteorologickej služby vo francúzskej armáde, ak nie vo svete a pokračuje ďalšími bojovými a veliteľskými poslaniami na fronte ako aj diplomatickými poslaniami na viacerých kontinentoch. Na poli kariérneho postupu pripomína, podľa slov plukovníka Frédéric Gueltona, náčelnika Oddelenia pozemných vojsk Historického odboru Ministerstva obrany, ktorého sme privítali v Bratislave v apríli 2006, vzostup Napoleona: v priebehu troch rokov sa z obyčajného desiatnika stáva generál. Paralelne so službami preukazovanými Francúzsku uskutočňuje svoju myšlienku, z ktorej sa vykrystalizuje česko-slovenský odboj tým, že zorganizuje autonómu armádu, známu ako Česko-slovenské légie.

V tejto súvislosti som sa práve vďaka francúzskym historikom dozvedel, ako bezpochyby aj Vy, že česko-slovenská anabáza v Rusku tým, že v tejto krajine zmietanej anarchiou predstavovala jedinou organizovanú silu, bola v stave zvrátiť chod udalostí a nastoliť poriadok. Ruská strana v to aspoň dúfala, ako o tom svedčí Rad sv. Vladimíra, ktorým ruské Hlavné veliteľstvo odmenilo Štefánika. Bližšie k nám prichádza na myseľ podobná hypotéza v súvislosti so sudetskou krízou v r. 1938, hypotéza, podľa ktorej sa Československo mohlo ubrániť samo. Keby predčasná smrť nebola bývala Štefánika ukončila jeho život, mohol, či už z francúzskeho alebo českého územia prispieť, a to tak materiálne ako aj morálne, k zachovaniu a posilneniu bojaschopnosti Československej armády natoľko, že k vypuknutiu Druhej svetovej vojny v Strednej Európe by nebolo došlo, alebo by sa bola obmedzila len na lokálny konflikt.

Aký je to však pomník, ktorý Vám chcú ukázať? Jeho príbeh siaha do roku 1928, v ktorom porota čisto českého zloženia poverila Bohumila Kafku, taktiež Čecha, realizáciu súsošia, pozostávajúceho z dvoch častí: viactionového bronzového leva tróniaceho na 15-metrovom pylóne a sochy Štefánika vysokej 2,48 m v leteckej kombinéze vedľa neho. Svedčí to o snahe zabiť dve muchy jednou ranou. Na jednej strane symbolizovať československý štát a na druhej strane si pripomenúť jedného z jeho spoluzakladateľov, pravda zdegradovaného na letca, keďže porota alternatívou „v uniforme francúzskeho generála“ zamietla. Ani umiestnenie nebolo vybrané

náhodne: práve na mieste, kde trónila socha Márie Terézie, zrovnaná so zemou po Prvej svetovej vojne, v rámci kampane vedenej pod heslom: „odrakoušť“.

Toto súsošie, vytvorené na politickú objednávku, kontroverzné na Slovensku od samého začiatku, inak zmietané udalosťami a režimami, ktoré budú nasledovať, je úplný opak mohly na Bradle, ktorá uchováva list T. G. Masaryka, ktorý sa tento neodvážil zverejniť, keďže ho adresoval „Do pomníka Štefánikova“. V tomto liste si možno, napríklad, prečítať vetu: „Mně i Dr. Benešovi upravil cestu do nevlivnějších kancelář politikých a vojenských“.

Dnešný monument má byť ešte monumentálnejší. V akom zmysle monumentálnejší? No v zmysle monumentálnejšej, váziac slova, hlúposti. Ak je Štefánik väčší, pylón je ešte vyšší, jedine lev, ktorý sa opiera, je nezmenený. Znamená to, že to, čo sa nám ponúka, nemá nič spoločné s originálom, ktorého je neautentickou kópiou. Aké len miesto, pre leva už tretie, sa vyrabalo, podržte sa, pred novou operou! Ako keby nestačilo toto, podľa terminológie Vladimíra Jankélévitcha, „monštrum extrémizmu“. Stále podľa tohto francúzskeho filozofa, zomrelého v r. 1985, „aritmetické zväčšenie je mutácia ūbožiakov, inovácia bez génia... Reprodukčná a multiplikačná technika dáva dekadentnému len zdanie tvorby.“ Navyše je Štefánikov pomník ako duo „zvíra-človek“ symptómom ďalšej „choroby dekadencie“: „monštrum disjunkcie“, telo bez hlavy. Taká gigantická hromada betónu a kovu bez spojenia či symbiôzy, všetko toto na pripomenutie jednej tragickej smrti? Inak, nepriznávajú samotní iniciátori podujatia skrývajúci sa za Nadáciu M. R. Štefánika, že po postavení pomníka bude ešte treba ho oživiť?

Ak je pravda, že mestské zastupiteľstvo, primátor Bratislavy, Ministerstvo kultúry dali svoj súhlas, nie je menej pravda, že tak ako v r. 1928, všetko prebehlo a prebieha bez verejnej diskusie a verejnej súťaže, ako aj v ignorancii vyjadrení osobností ako historikov, básnikov, umelcov, či už individuálne alebo ako hovorcov občianskych združení. V žiadnom prípade však nikto nemohol dostať mandát na odhlasovanie zastaraného, nevkusného a dokonca dehonestujúceho monumentu pre toho, o ktorom sa predpokladá, že ho stesľňuje. Jedným slovom, sporného monumentu, ktorý rozdeľuje slovenskú spoločnosť, ba vysiela negatívny signál smerom navonok. Lebo Štefánik nie je len slovenská záležitosť.

Ako mohol vývoj dospieť až do takéhoto štádia? Účty voči českej strane ako donátorka a dodávateľke? Predsa sa pre tento nevkusný dar, ak nie zlý žart spoza rieky Moravy mohlo nájsť zmysluplnejšie umiestnenie pred bratislavským letiskom, ktoré mimochodom nesie jeho meno a vytvoríť iné, tentoraz rovnomodé duo s iným „Štefanom“, Štefanom Baničom, vynálezcom padáka - návrhy v tom zmysle nechýbali. Z účty voči významnému návštevníkovi, akým je hlava štátu? Nemá vari prezident Francúzskej republiky právo zúčastniť sa odhalenia originálneho, dôstojného a jednoducho akceptovaného pomníka? Je mi vzdialená myšlienka, že by ste sa zúčastnili nejakej frašky z povinnosti - protokol zaväzuje - na jednej strane a na druhej strane obetovali rešpekt patriaci tomu, ktorému, citujúc dobovú francúzsku vládu, „Francúzsko navždy ponechá vo svojom dome miesto, ktoré si tak chabro zaslúžil“. Ešte aj v tomto prípade, stále podľa odporcov projektu, jestvuje riešenie: postaviť Štefánikovi sochu vo francúzskej uniforme na Námestí slobody pred Úradom vlády.

Vážený pán prezident, na základe ho-reuvedného a ako hovorca tej časti slovenskej inteligencie, ktorá si zachovala zdravý rozum, Vám neradím sa predmetnej udalosti zúčastniť. Aj keby ste sa sem mali vrátiť s cieľom odhalíť dielo dôstojné tak Vás ako aj Štefánika. A záverom Vám verejne predpovedám, že Štefánikov „monument“ tak ako je navrhnutý nezostane na tom mieste definitívne.

Prijmite, vážený pán prezident, výraz mojej najhlbšej účty.

V Bratislave, dňa 18. marca 2009

JOZEF SIVÁK,

filozof,

bývalý zahraničný študent vo Francúzsku (autopreklad)

Dokončenie z 1. strany)

Hoci správy antických autorov - akými sú napr. zápisky z vojenských akcií G.J. Caesara v Galii, alebo obrazy zo života Germánov ako ich opisuje rímsky historik Tacitus - majú isto veľa spoločných črtí aj u Slovanov, priame správy nám antickí ľudia neprišli. Plinius Starší v diele Historia naturalis, ako aj C. Ptolemaios vedia, že kdesi na severe, pri Baltickým mori žije rozsiahlý ľud, no nazývajú ho mylne Venedi. Slovania tak zaplatili daň za to, že na týchto územiach voľakedy žili Ilýrske kmeňe a medzi nimi i kmeň Venedov. Toto pomenovanie sa zachovalo v starom názve pre Benátky - Venécia.

To však nebránilo, že medzi germánskymi kmeňmi sa pre Slovanov zachoval práve tento starý ilýrsky názov a používal sa po stáročia. /Wenden, Wendisch/.

Informačné nožnice sa otvorili až v dobe veľkého európskeho pobytu tradície nazvaného Veľké sťahovanie národov. Vtedy Slovania - či už sami, alebo v spojení s turko-tatárskymi a inými východnými národmi, začali útočiť proti Byzantskej ríši. Vojny donútili Byzantíncov, aby si bližšie všimli ako sa tento nový národ útočiaci zo severu volá, akými zbraňami bojuje, čo treba o ňom vedieť. Boli to najmä dvaja učené muži, ktorí zapísali mnoho nových poznatkov. Bol to Prokopios z Caesarei a Jordanes, ktorých správy sú pre nás neoceniteľné. Najmä Gót Jordanes, ktorý žil v Itálii, v Ravene a mal dobré latinské vzdelanie, mal aj zmysel pre geografiu. Aj keď nepresne, usúdil, že početné obyvateľstvo, ktoré je rozložené na širokom priestore od ústia rieky Visly až po Dneper a Dnester a „...hoci sa ich mená teraz menia podľa rôznych rodov a sídlisk, nazývajú sa predovšetkým Slovienmi a Antami.“ Je to po prvý raz v európskych dejinách, keď sa objavuje názov „Slovieni“. Jordanesovo poznanie potvrdili aj ďalší a neskorší Byzantínci. Slovo Veneti dostalo tak nový spoločný etnický názov.

Je paradoxné, že doteraz veda jednoznačne nevysvetlila z čoho tento názov pochádza, aký je jeho význam. Isté je len to, že Slovanov týmto menom nepomenovali cudzinci, ale je to ich vlastný názov známy od 6. storočia po Kristu. Z toho vychádzajú aj najnovšie filologické výsledky: názov pochádza od rieky, alebo blata. Na baltcko-slovanskom pomedzí je mnoho názvov typu „Slova, Slava“ - čo je názov od slova „rieka“. Podobný názov „Slovo“ zas označuje „blato“. Moderná jazykoveda vychádza z indoeurópskeho základu slovenského jazyka a celkom odložila starý romantický výklad o tom, že v koreni názvu stojí dnešný obsah pomenovania - „slovo“. Je to vrah protiváha označenia Nemcov, ktorí boli pre Slovanov „nemí“. My sme sa naopak dorozumievali „slovom“. Vychádzalo sa tu z diferenciálneho opozita „my, naši - oni cudzí“. Zatiaľ sa musíme uspokojiť s výkladom, že naši predkovia boli charakterizovaní tým, že boli ľudia od vody a blata, ľudia z močiarov a bažín, od širých rovín z okolia rieky Pripiat'.

Pravda, jestvuje mnoho ďalších výkladov a vysvetlení. No vede však platí to neúprosné: ak nie je jeden pevný názor, tak nie je žiadny. Etnické označenie Slovania-Slovan teda čaká na svoj ďalší výklad. Pod týmto názvom sme sa členili do Európy a ten nám zostáva, nech je už jeho pôvod akýkoľvek.

Iný, už spomenutý muž - Prokopios, nám zanechal obraz o tom, ako nás vnímal vtedajší civilizovaný eu-

# Vstup Slovanov do európskych dejín

rópsky svet: aká bola naša kultúra, život, rodina, spory i vojny - teda všetko, čo charakterizuje každú usporiadanú spoločnosť. Prokopios je dobrým informátorom. Narodil sa okolo roku 500 v bohatom prístavnom meste Caesarea, alebo po grécky Kaisareia. Bol Palestínčan a v jeho meste sídlila správa pre celú provinciu. Jeho rodným jazykom bola gréčtina a ovládal i latinčinu. Ovládal aj sýrštinu, dobre hovoril po perzsky a rozumel i gótsky. Vzdelával sa v slávnej rečníckej škole v Gaze a neskôr si rozšíril vzdelanie v právnických vedách. Jeho rozhlád rozšírilo najmä zamestnanie. Celých pätnásť rokov bol poradcom v štáte slávneho byzantského vojvodu Belizara. V takomto postavení sa potuloval i na dnešnom južnom Slovensku, keď verbovali predkov Slovákov do vojaska na výpravu do Itálie. /Vojenské ťaženie do okolia Raveny r. 540/. Potom sa vrátil do Konstantinopolu, prežil veľký mor a dal sa spisovať dejiny obdobia vlády cisára Justiniana. Žil a pracoval v prostredí, kde sa zbíjali všetky vážne správy z vtedajšieho impéria. Preto sú jeho údaje vždy časové a veľmi spoľahlivé. Prokopios bol aj svedomitý historik. Robil si mnoho poznámok a ak sa mu dostali do ruky úradné listiny, robil si opisy a výpisy. Ako teda videl tento muž vtedajších Slovanov?

Obraz o Slovanoch v konfrontácii s vtedajším stavom európskej kultúry a života popri Prokopiovi dopĺňujú aj správy ďalších dobových autorov akými boli Menander, Ján z Efezu, Theofylakt Simokattes, Pseudo-Maurikios a i. a mnoho potvrdzuje aj stále rozširujúci sa archeologický výskum v celom slovanskom svete. Byzantínci vidia Slovanov ako ľudia urastených, statných, silných. Vlasy vraj nemáme ani biele, ani čierne, ako ľudia sme skôr hnedastí. Nejazdíme od rána do večera na koňoch, ako iní ľudia z Východu. Pohybujeme sa peši a naša chôdza je rýchla. „Všetci majú jeden spoločný jazyk, neumelý, barbarický...“ referuje Prokopios. Pri zasídľovaní krajiny sme sa neprepracovali k mestskej štruktúre, aká je obvyklá v rímskej či byzantskej ríši. Všetci sme dedinčania. Byzantínci, ktorí majú stále väčšie a väčšie problémy udržať v chode otrokársky štát s jeho vnútornou štruktúrou, obdivujú ako si Slovania nažívajú v svojich dedinách. „Nevládne im jednotlivci, ale už oddávna žijú v demokracii.“ hovorí Prokopios. Aj iní autori pripomínajú, že po víťazných vojnách, keď sa delí korist', Slovania neberú zajatcov do otroctva. A ak, tak len na určitú dohovoriteľnú dobu. Keď tá vyprší, zajatci sa môžu vrátiť domov. Byzantínci nielen že obdivujú takéto spoločenské zriadenie, aké videli u Slovanov, ale ho aj podporujú. Slovanská občina, v ktorej najvyšším zákonodárnym i súdnym orgánom je „všeludové zhromaždenie“/mir, veče, opole, virv/. Je spoločenským zriadením, ktoré dostáva priestor v organizácii byzantského štátu, je dobrým prostriedkom na vyberanie daní, dávok i poplatkov, ako aj nástupom do všeludového i vybraného profesionálneho vojska.

Slovanský svet hoci je dedinsky rozptýlený, našiel vhodnú formu na vytváranie centier: je ním hradisko. Je to novinka nielen vo fortifikačnej, ale aj organizačnej forme spoločenského života. Priestor často prírodne chránený o rozlohe niekoľkých hektárov je ohradený zemnými valmi, drevo-zemnými palisádami a vybave-

ný je niekoľkými pevnými bránami. Nezriedka je hradisko obkolesené vodnými priekopami, ktoré robia pevnosť ťažko dobyvateľnú. Hradisko si najprv stavia veľké kmeňové zoskupenie, neskôr obyvateľstvo jedného nadkmeňového regiónu. V prvom rade slúži ako útočisko pred vonkajším nepriateľom. Do hradiska sa zaženie dobytky a sústredia sa deti i ženy, pričom muži sa postavajú na valy i predbránia a odtiaľ chránia svoje rodiny a majetok pred nepriateľom. Hradisko však spĺňa aj iné spoločenské potreby. Spravidla v dobe slonovratov sa sem zide všetko obyvateľstvo u hradského obvodu a tu sa riešia všetky vážne otázky života i budúcnosti. Nezriedka tu môže byť i kultové zhromaždenie, lebo Slovania svojich bohov nezatvárajú do stavenísk a múrov. Málo vieme o ich náboženstve, no vieme, že spejú od polyteizmu k monoteizmu. Všetci spomínajú, že majú totiž aj svojho najvyššieho boha hromu a blesku - Perúna. „Majú jedného boha, tvorcu blesku, ktorého považujú za jediného pána všetkých vecí, prinášajú mu obeť býkov a konajú iné posvätné obrady: - píše Prokopios. „Uctieujú však rieky i víly, i ďalšie božstvá“. Dodáva náš byzantský spravodaj, aby ukázal na úlohu zosobňovania prírodných síl v slovanskom panteóne bohov.

Slovanské hradisko neskôr v 8.-9. storočí príberá aj ďalšie úlohy. Natrvalo sa tu usadzujú remeselníci, najmä takí, ktorí už pri svojej práci využívajú viacero technických postupov. Sú to najmä kováči, zlatníci, hrnčiari, kolári a pod. Pri takýchto centrách či už v samotnom hradisku, alebo aj v podhradí sa organizuje výmena tovarov - obchod. Najmä srbskí a židovskí kupci radi navštevovali tieto slovanské trhy. Zapísali sa nám, že v hlavnom meste Svätoplukovom sa každý mesiac konali takéto trhy a trvali tri dni.

Všeličo v Európe vyrástlo na antických základoch. Stredoveké mesto však nie. A to i napriek tomu, že sa často formovalo na urbanistickej štruktúre starovekých miest. Nové mesto vyrastá ako produkt nových tovarovo-peňažných vzťahov, ako miesto slobodného trhu, kde sa stretávajú všetci čo majú niečo na predaj, na kúpu, na výmenu. Spočiatku sú pod ochranou miestnej kniežacej moci, no neskôr si formujú svojprávny systém práv a slobody a tak sa stávajú cudzorodým prvkom v stredovekom svete. Azda i preto prežilo miesto ako fenomén až po naše dni, ba stále viac a viac rastie. Slovanské hradiská a podhradie sa stali základom stredovekých európskych miest a ich vývoj je súbežný s ostatným európskym svetom. Padla dlho uctievaná téza, že stredoveké mesto je zvláštnym importom západoeurópskeho sveta k nám - k Slovanom. Archeologické nálezy v celom slovanskom svete už jednoznačne potvrdili inú cestu vývoja stredovekého mesta v slovanskom prostredí Nemecka, Poľska, Čiech, Slovenska i Ruska. Je to práve ruština, ktorá si i v pomenovaní „gorod= mesto“ zafixovala cestu takéhoto svojbytného vývinu.

Johan Gottfried Herder mnohých nadchol svojou víziou o veľkej budúcnosti Slovanstva. Nadchol aj celú generáciu revolučnej mládeže - prevažne básnikov - počínajúc Johanom Wolfgangom Goethem až po našich slovanských mladíkov, ktorí odchádzali na štúdiá na protestantské nemecké univerzity. Za mnoho sme povďační Herderovi, lebo svoje idey rozvinul v dobe, keď to slovanský

svet veľmi potreboval. V jednej veci nás však zaviedol na scestie: presvedčal nás o holubičej slovanskej duši, v čom sa viac ako pomyslí. Herder sa zrejme nechal inšpirovať rozprávaním historika Theofylakta Simokattu z osem dielnych dejín vlády cisára Heraklia /610-640/. Náš historik v šiestej knihe, v druhej kapitole rozpráva o tom ako cisárovi vojaci zajali akýchsi troch mužov. Nemali žiadne zbrane a mali len na krku povestné gitary - či iné brnkacie hudobné nástroje. Predviedli ich až pred cisára a tam sa priznali, že pochádzajú „z kmeňa Slovienov“. Gitary vraj nosia preto, že nie sú zvyknutí odievať vojenskú výstroj. Ich zem vraj nepozná zbrane, čo im dovoľuje žiť bez vášní a v pokoji. Hrajú na lýrach /či gitarách/, a preto nepoznajú bojové surmity. Lebo „tým, čo o vojne nikdy nepočuli, je milšie zaoberať sa hudbou.“

Prekrásne a romantické rozprávanie. Pán Johann Herder príliš dôverčivo prijal za svoje tento starý text a pritom nepochopil, že tu išlo síce o troch Slovanov, no boli to špióni, ktorých poslal avarský kagan na výzvedy k Byzantíncom. Dá sa to dobre zistiť, keď sa prečíta celé rozprávanie, do ktorého zamontoval aj rozprávanie historika, ako Avari verbujú Slovanov do vojska až v krajine pri Baltickom mori, aj ako sa Slovanom zajatým v avarskom tábore nič nestalo.

Ak sa lepšie zorientujeme v starých byzantských prameňoch, nájdeme dielo Strategikon, ktoré je vlastne vznikajúcou a pomerne vyčerpávajúcou i pravdivou príručkou pre vedenie vojny. Autor diela je neznámy. Niektorí ho pripisujú samotnému cisárovi Maurikiovi, preto ho niektorí bádatelia aj nazývajú ako dielo, ktoré napísal Pseudo-Maurikios. Pozoruhodná je celá veľká kapitola nazvaná „Ako treba bojovať so Slovienmi, Antami a inými podobnými kmeňmi“. Je to veľmi zaujímavé čítanie opisujúce nielen výzbroj a výstroj slovanského bojovníka, jeho udatnosť a najmä smelosť ktorou sa vrhá do boja. Nemá na sebe obvyklé brnenie. Má len nohavice prepásané širokým remeňom, často je bez košeľa a takto ľahko vyzbrojený mečom, kopijou či lukom so strelkami ide do priameho boja. Prítom nebojuje v uzavretých šíkoach ako rímska armáda. Pozná ústupy, obchvaty, boj v úžinách a v lesoch, medzi skalami, no najmä je obratný v boji pri vode a vo vode. Mnoho taktických variant pre vedenie boja so slovanskými vojskami udeľuje náš strateg. Dozvedáme sa, čo nám potvrdzujú aj iní autori, že po útoku slovanského vojska zostávajú plné priekopy mŕtvol. Slovania vedia nepriateľovi pekne z chrbta stiahnuť kožu, napichnúť ho v rozkroku cez celé vnútornosti a vystaviť na takto napichnutý kôl: zajatca - ak ho nechcú zviať so sebou po víťaznej vojne - priväzujú za ruky a nohy na koly, ktoré sú zatĺčené do zeme a takto bezmocného ho ubíjajú palicami ako zver. Inokedy, keď vraj niet veľa času na „vysporiadanie sa“ s nepriateľom, zadržanú ľudí spolu s dobytkom do chalupe a všetko zapália.

Vyzerá to všetko dosť kruto, žiadna „holubičia duša“. Ale taká je vojna v dobe, keď si mnohé národy a kmene hľadajú svoje miesto na mape novej Európy. Len niekedy to ide pokojnou cestou. Zväčša si to treba vybojovať v krutej vojne. Je to doba vojenských družín a ich veliteľov, ktorých si vojaci volia. Vliecť z boja niekoľko odrezaných hláv a uviaz-

ných za šticu a pritom ku koňovi aj priviazaného zajatca - to je ten najvíťaznejší obrázok doby. Na druhej strane - zomrieť doma v posteli je najväčšou a neodpušiteľnou hanbou. Taká je nová rodiaca sa Európa, takí sú jej noví obyvatelia. Preto aj Slovania sú účastníkmi bojov, ktorí si musia poctivo vybojovať svoju novú európsku domovinu. Naši archeológovia už odkryli veľké a mnohopočetné pohrebiská v Devínskej Novej Vsi a v celej devínskej bráne, pohrebisko dorúbaných mužov vo Veľkom Grobe, mnohé pohrebiská v okolí Nitry a na dolnom Pohroní. To všetko sú spravidla obeť tých, ktorí museli bojovať s avarským vojskom, aby si uhájili svoju novú vlasť. Nič sa nedáva zadarmo. Aj slobodu i slávu si treba vybojovať. Každý, kto si nevedel vyrezať ranu po otrávenom šípe zostával tam - na bojisku. Kto nemá nafukovaciu kožu z kozy alebo ovce, ten nemá šancu preplávať veľkú rieku a pohltia ho zradné vlny.

Slovania žili v susedstve mnohých národov, kmeňov či iných spoločností. Pokiaľ zotrvali vo svojej pravlasti, stretávali sa s baltskými kmeňmi, ktoré boli početné, no ktoré si nestihli vytvoriť spoločné pomenovanie - Baltovia či Balti. Toto susedstvo odráža najmä jazyk. Od západu či presnejšie severozápadu bol kontakt s germánskymi národmi, menovite Gótmami. Aj po ich presune na čiernomorské pobrežie sa styk s nimi neprerušil. Ich vyspelé dobytkárstvo zanechalo výrazné stopy v slovanskom živote i jazyku. V tomto prvom období výrazný je styk aj s mnohými turko-tatárskymi národmi pri čiernom mori. Niet v prameňoch žiadnej zámenky, že by pri týchto stretnutiach dochádzalo k podrobovaniu si susedných národov. Z archeologického pozorovania skôr vyplýva, že často nastupuje proces pozvoľnej asimilácie. Odovzdávanie kultúrnych hodnôt sa ukazuje ako proces narastania vlastných kultúrnych potrieb. Slovanské obyvateľstvo nachádzajúce sa medzi riekami Labe a Dneper ako celok veľa získalo z dedičstva keltskej civilizácie. Sú to najmä kultúrne výdobytky v oblasti poľnohospodárstva, metalurgie železa ako aj remeselných techník. Nová etapa akulturácie nastupuje po prekročení Karpat a obsadzovaní nových priestorov. Je to najmä styk priamy či sprostredkovaný rímskym impériom. Deje sa tak nielen v oblastiach Porýnia a Podunajska, ale aj v pričiernomorských oblastiach. Ide teda o styk na širokom a rozsiahlom priestore. Je to veľká výmena kultúrnych hodnôt v ktorej Slovania viac získavajú ako tratia. Veľká migrácia priniesla do života a kultúry Slovanov mnoho nových javov: rozšíril sa priestor, ktorý Slovania obsadili a tým sa zväčšila už spomenutá hraničná kontaktov so stredoziemorskou civilizáciou, nastupuje delenie dovtedajšej jednoty a prichádza k regionalizácii slovanských skupín, čím sa kladú základy pre jednotlivé slovanské národy. Pripravuje sa tak pôda pre vytváranie prvých štátnych zoskupení, čo je nový a vážny prvok v slovanskom živote a najvýraznejšie nadviazanie na tradície organizácie rímskej spoločnosti. Napríklad taký jav, bez ktorého nemôže vzniknúť organizovaný štát - vyberanie daní, hlboko do časného stredoveku, až do dôb ríše Karola Veľkého pripomína systémy a spôsoby, aké fungovali v dobe cisára Domiciána.

Najpozoruhodnejším zjavom v dejinách slovanskej kultúry v tejto

dobe je slavizácia Balkánu. Učený Isidor so Sevilly /okolo r. 570-636/ dokonca napísal, že Slovania Rimanom ukradli Grécko. Pri obsadzovaní Balkánu Slovania narazili na mnoho národov, zaznamenali veľa presunov a stretli sa s mnohými kultúrami, čo nezostalo bez vplyvu nielen v antropológii ale aj v ostatných zložkách života. Na rozvalinách antických miest a života buduje sa ako synkretizmus starého s novým obrazom slovanského Balkánu. Ten postupne pohltí mnohé kmene ilýrske, trácke, helénske a iné. Len energický zásah byzantského cisára zachránil Grécko pre staré autochtónne antické civilizácie.

Šieste a siedme storočie býva nazývané aj „hrdinským“ obdobím slovanských dejín Pomerne koncentrované obyvateľstvo v Zakarpátii si hľadá svoju novú vlasť vo veľmi nepriaznivých podmienkach. Predstavy staršej historiografie boli v mnohom romantické. Domnievali sa, že Slovania si v tichu a v malých skupinách našli priestor pre nový život, tu zapichli radlá, zahnali dobytky do ohrád, postavili si svoje „neumelé“ domy, polozemnice, ktoré antickí autori žijúci za múrmi kamenných miest nazývali „chatrče“ nepoznajúci ich funkčnosť a výhody v živote chladného severu. Tak akosi sa začala nová éra v ich živote. Idyllický obraz rozmetali archeologické výskumy. Tak napr. vieme, že Slovania, ktorí sa usadili v chatrách dnešného Břežna u Loun, /v Čechách/ po celé dve generácie žili vedľa Germánov. Nemiešali sa, navzájom neženili. Etnické splynutie im nedovoľovali nielen starší rodu, ale najmä ich bohovia. Každý mal strach z toho, že ak odvrhne svojich bohov prestanú kravy dojiť, prídu živelné pohromy a zničia úrodu, objavia sa nové choroby a rod začne vymierať. To bola ta lepšia - pokojná forma akulturácie. Častejšie však nastupovala situácia, že o svoj „nový priestor na život“ bolo treba tvrdo bojovať. Ak by sme vyšli z nášho Slovenska ukazuje sa, že na severe bolo treba „stráviť“ zbytky Svěbov a Kotínov, ktorí sa húževnato udržiavali v kotlinách a dolinách aj pod Tatrami napr. v Lipovskej Mare. Na otvorenom juhu Slovenska a na rovinách Karpatskej kotliny, len čo odišli Gepidi, Longobardi, Herulovia a iné malé germánske kmene, bolo treba zviať každodenný boj s novým kočovným národom, ktorý prišiel z Ázie - s Avarmi. Spoločný boj proti nepriateľovi združuje do jednoty viaceré kmene, znásojuje ich údernú silu, ale smerom do vnútra i formuje pocit etnickej jednoty v známej oponentúre: mu-naši, oni-cudzi, nepriatelia. Tu niekde sa kladú základy diferenciálneho presunu, ale aj nová jednotiacia platforma pre nové nadkmeňové etnické zoskupenie na počiatku dnešných slovanských. Tvoriť sa nukleus, ktorý stojí na počiatku dnešných slovanských, ale aj iných európskych národov. Vedecky začína uvažovanie o etnogenéze národa.

Najvýznamnejším zlomom v ďalšom vývoji Slovanstva je zakladanie štátu a „vybavenie“ ho novou ideológiou - kresťanstvom. To už predstavuje novú kapitolu, ktorú ponechávame pre budúci výklad. Len na okraj pripomeniem, že založiť štát je akt obrovského námahy“ jeho udržanie a zveľadenie však ešte ťažšia úloha. Aj o tom hovorí história Slovanstva a slovanskej kultúry, lebo ide napospol o otázky nie ďalekej minulosti, ale ide o problémy dotýkajúce sa nášho každodenného života.

Prof. PhDr. MATÚŠ KUČERA, DrSc  
(Úvodný referát konferencie  
Panslovanskej únie Panslavizmus,  
tradície a perspektívy)

**Keď** hodnotíme život milovaného „pána profesora“ Štefana Šmálik, musíme spomenúť tri roviny jeho činnosti na Slovensku. To, že ako výborný žiak na gymnáziu získal štipendium na bilingválne gymnázium vo Francúzsku, je všeobecne známe. Aj to, že s úspechom skončil teológiu v spišskom seminári.

V stratégii biskupa Vojtaššáka zohral zaujímavú misijnú úlohu po skončení II. svetovej vojny. Vojtaššák ako rozhladený a bystrý človek už po Stalingrade pochopil, že svet bude vyzerat' inak. Po Jalte mu bolo jasné, že sme padli do Stalinovej sféry. Preto ho do Bratislavy posielal ako katechéta a staviteľa podzemných štruktúr Cirkvi v hlavnom meste. Otec Štefan sa stáva katechetom na mestskom gymnáziu, zapisuje sa na štúdiu ruštiny FF UK. Osvojuje si grécky obrad, ktorý v meste praktizovala Gréckokatolícka cirkev. Preniká do hĺbky veľkomoravskej histórie a posúva svoj záujem ešte hlbšie. Ale ten rozvinie až po návrate z väzenia.

Keď sa komunistická strana zmocní štátu, vie „koľká bije“. Vnútra sa do zmyslu svojho kňazského života, prežíva tiché chvíle pri premenení v omši a prednáša Kristovi premoňhé žiadosti do života v začínajúcej ateistickej etape Európy i Slovenska. Mali sme možnosť čítať si jeho prosby: „Pane, Ty si ma zvädzal a nakoniec som sa Ti dal zviest'. - Posvätenie kňazstva je najväčšie dobrodenie, aké človek môže obsiahnuť. - A s básnikom: Prečo som sa narodil a prečo som tu - aby som s časom závodil a dušu nikdy nemal sýtu! - A voči predstaviteľom: Ak prijímame v Cirkvi disciplínu, dostaneme dar premieňať duše! (A jemu sa to darilo!) Pre študentov: Priatelia moji: žijeme v nadprirodzenom poriadku, ktorý obklopuje prirodzený! - Keď forma hatí prácu na záchrane duší, treba ju zmeniť! Cirkev je viac ako pápežstvo alebo pápež! - Život ľudstva je bojom viery s neverou! - Boh nežiada od nás, aby sme boli úspešní, ale verní, lebo na vernosť sa viaže aj úspech! - A jeho dlhý zápisník končí upozomením: TRADÍCIA JE PAMÄŤOU CIRKVI!“

S tajomným úsmevom v dôvernom bratislavskom okruhu Katolíckej akcie sprístupňoval svoje poznatky o rozdelení Cirkvi s Carihradom a Germániou. „Byzantinci vždy v tých časoch I. tisícročia považovali Latínkov za teologických amatérov, zabarbarských a nedostatočne vzdelaných ľudí. Navyše: Byzantská Cirkev sa dovoľavala politickej prednosti Carihradu a pritom sama smerovala do štátneho otroctva (césaropapizmu). Na začiatku I. tisícročia začínala disharmónia v Uhorskej cirkvi. Knieža Gejza I. mení starešinovský systém starých Uhrov a presadzuje dynastický. Pracuje na tom, aby jeho syn Vajk-Štefan sa stal uhorským kráľom ako následníkom veľkomoravských kráľov (patrocinium s. Petri). Podmienkou nevesty - Nemky je, aby prešiel z gréckeho obradu - v ktorom bol jeho rod pokrstený - na latinský. To podľa obyčaja urobil pražský biskup Vojtech. Letopisci to tak aj uvádzajú (Tietmar z Merseburgu a Gallus Anonymus z Krakova), že ho pobirmoval (unxit eum oleo in fronte; tinxit eum oleo in fronte). A tak vyše 100 rokov pred IV. lateránskym koncilom (praestantia ritus - prednosť latinského obradu pred gréckym) Štefan zo svojej moci kráľovskej zakladá

## Je biedne a odporné chodiť po vlastnej krajine ako cudzinec Ruky sa očisťujú prácou a srdce modlitbou

Štefan Šmálik - kňaz a historik najstarších dejín Slovenska

prvé latinské biskupstvá v Uhorsku a grécke im podriaďuje. Metodova cirkev v Uhorsku má šťastie, že ju pastoraujú glagoláši, rozšírení po celej krajine až do ich zrušenia na Vyšehradskej synode r. 1342 za kráľa Karola Róberta z Anjou. Z dvojpastoraácie potom je už len jednoběžná pastoraácia s latinskou liturgiou, ktorej veriaci nerozumejú. Nešťastie, ktoré postihuje hierarchiu v priebehu necelých 100 rokov, skončí v reformácii - najprv v kalvínskej (Heidelberg-Ženeva) a potom luterskej (Wittenberg). Do hry vstúpili na Balkáne aj Turci. Trnavský historik - profesor o. Tolvay píše, že tento stav na naklonenej rovine sa nedal zastaviť ani „peniazmi ani zbraňami“ (nec pecunia, nec ferro). Bitka pri Moháči, spojená so zradou Jána Zápoľského (ostal pri Debrecíne a jeho brat Juraj zavraždil kráľa a ochranka zas jeho), je úvodom k tureckej moci v Uhorsku (150) rokov.

Medzi uhorskou šľachtou sa už od čias Štefana I. považovalo za zbytočný prepych venovať pozornosť „Grékom“ - príslušníkom starej uhorskej viery (ó hit). A navyše reformácia v Uhorsku nebola duchovnou obnovou, ale politickou zmenou na princípe: „Cuius regio, eius religio“ (Čí kraj, toho náboženstvo) a „sprivatizovaním“ majetkov Cirkvi. Pri celkovom zhrnutí poznatkov o reformácii dochádzame ku konštatovaniu, že „reformátori vždy presne vedeli, čo nemá byť. Nikdy však presne nevedeli definovať, ako to má byť!“

Tretia rovina jeho činnosti bola známa len úzkemu okruhu priateľov: výskum najstarších dejín Slovenska. Veľmi bol sčítaný v antickej spisbe a Boh ho obdaril intuíciou a schopnosťou šťastnej komparácie. Prvou jeho tézou bola prítomnosť Slovanov v Európe od príchodu na začiatku Mladšej doby kamennej. Nevedel, že túto tézu už v USA publikoval slávny paleontológ - Pierre Teilhard de Chardin. Poznal citáty zo Strabóna, že slovanské kmene obývajú priestor v strednej Európe od prameňov Dunaja po stredný Balkán (Illyrikum). Druhou jeho zaujímavou tézou bola otázka prítomnosti Keltov a ich vplyv na domorodé domáce obyvateľstvo. Aj tu mal pekný vŕhad, keď hovoril: kto platil cez svojich vládkov dohodnuté d a n e, mal pokoj od vládunej keltskej vrchnosti. Kto sa zdrá-



Štefan Šmálik - kňaz a historik

hal, k tomu prišli ozbrojenci zobrať si dane násilím. Takéto kraje nemali dane, ale berne. Jazyk všetko v sebe (svojom trezore) uchovalo do dnešných čias. Najstrašnejšou stránkou Keltov boli ľudské obete na výšinách, prinášané na počesť ich bohov (podrezávaním zajatcov a otrokov a podmanených). Ale v ovládaných oblastiach znamenali aj civilizovaný pokrok (používali latinské písmo, aj keď ich kňazská zložka druidi zámerne nič nezapisovali (všetko iba memorovali vybraní jedinci).

Keltov z nášho priestoru vytlačil kmeňový zväz - Suévi. Patrili doň Kvádi. Po nich sa na našom území nič nezachovalo, lebo žili v rímskeho obchodu (prof. Šimek z Brna). Prof. Šmálik porovnávaním „vytúšoval“, že sú to Slovania. Nemohol ešte vedieť, že sa to potvrdí na začiatku III. tisícročia, keď sa začnú vracat' na Slovensko slovenskí emigranti a prinášať nové poznatky. Nik sa na Slovensku tým nezaoberal a neštudoval pramene Švédska. Ono má v kráľovskom znaku tri koruny: švédska - (územie južného Švédska, gótska - (stredné Švédsko a ostrov Gotland) a vandalská - (sever krajiny). Potvrdila sa tak výpoveď historika - analistu z kyjevskej jaskynnej lavry - mnicha Nestora. Vec sa má takto: pri príchode Indoeurópanov do Európy všetky kraje na sever od Volynskej vysočiny, nášho karpatského oblúka a Sudet ležali pod ľadom. Ľadovec začal ustupovať na sever v 5. tisícročí pred Kristom. V treťom tisícročí nastupuje zo stredného Dunaja (podľa Ne-

stora kolíska Slovanov) invázia na sever a tieto kraje sa postupne zaľudňujú. Tak v Cézarových časoch zväz Suéov sídli aj medzi dolným Rýnom a Labe. Od Labe po Vislu sa nachádza 54 slovanových kmeňov. O tom dnes čítame v najnovšej zahraničnej literatúre. Neskôr germánski Dáni Suéov vytlačili na sever ku Vandalom. Kresťanské misie v Nórsku a vo Švédsku podrobne opisuje kanonik brémskej cirkvi Adam a venuje svoj spis (1210) sídelnému biskupovi v Brémach. Jeho názov IV. knihy - Opis krajov severu (Descriptio insularum Aquilonis) uvádza zväz Vandalov ako Slovanov. Potvrďujú to aj názvy mestiečiek a dedín, ktoré v druhej časti názvu majú slovo holm = chlm. Má ho vyše 30 sídlisk na okraji východného Baltického mora. Na juhu uvádzanej mapy z r. 1210 je jazero a pri ňom mesto Moravia. Z jazera vyteká rieka Nitra (Netra). Aj Variagovia, pozvaní do Novgorodu, si ho premenovali z Novgrad na Grad holm. (Kto neverí, nech tam beží.) To plne potvrdzuje Nestora, že všade, kde sa usadili, pomenovávali sídla po svojom. Severozápad Ruska má vyše 20 názvov riek odvodených od našej rieky Váh.

O príchode Rimanov na stredný

Dunaj (Panónia) mal prof. Šmálik prehľad, jeho tvrdenia nik nevyvráti. Jazero Balaton zapísali v reči domorodcov ako Pleso (Pelsos). Kostol a 250 slov je zo starej latinčiny. Navyše nevyvrátiteľný údaj je o mesiacoch v latinčine, ktoré majú len Rimanmi podmanené národy: Slováci, Slovinci a Slavónci (podobní Moravanom v Česku) v Chorvátsku. A mesto Nitria, ktoré si postavili vojenski zoldnieri z Kvádov, Sarmatov (Srbov) a Jazygov (Chorvátov) nad egyptskou Alexandriou, kam boli odvelení, pán profesor len vytušoval z názvov v latinskej historickej spisbe. Pri zmluvách o mieri Rimanovia požadovali aj jazdcov na žold do ich armády. Zachovalo sa nám len torzo: Eskadróna z Kvádie, potom 6000 jazdcov, 8000 Srbov. Tí si tam dolu založili mesto Nitriu podľa mena hlavného mesta ich otčiny. Dokonca na žiadosť alexandrijského biskupa sv. Hieronyma aj vizitoval kláštor na okolí Nitriae (monasteria Nitriae).

O kresťanstve pán prof. Šmálik cituje ako prvý pramene týkajúce sa nášho územia. Ide nielen o misionárov, ale o veľký počet rímskych zajatcov, vojakov i civilov, ale najmä utečencov pred krvavým prenasledovaním. Preto Tertulian vo svojej apológii píše: „...mnohé mestá u barbarov otvorili svoje brány Kristovi a jeho učenie sa tam utešene šíri.“ A historik Paulus Orosius zo 4. storočia opisuje dejiny cirkvi a uvádza biskupov z Panónie a dvoch spoza rímskej hranice: v Zubure a v Jágri.

Na záver: náš milovaný profesor hľadal medzi dôvernými priateľmi niekoho, kto by po ňom prevzal výskumnú t o r b u na chrbát do III. tisícročia. Veľmi si želal, aby sa pokračovalo v jeho výskumoch, a tak aj Slováci aby mali svoje dejiny z vlastných rúk! Zdôrazňoval, že Nemci, Maďari a Česi vedeli, čo je pre Slovákov „správne“.

Musíme ísť svojou cestou. Je pravda, že dejiny píšu víťazi a vnučujú ich porazeným. Lenže Boh počúva obeť. Niekedy je však - vzhľadom na okolnosti a janičiarov v národe - lepšie byť oslom ako levom, ktorý sa musí vo všetkom podriaďovať. A tak na rozlúčku jeho slová: Ruky sa čistia prácou a srdce sa čistí modlitbou! A milý je Bohu a ľuďom ten, ktorého pri spomienke pozhnevávajú.

ANTON SEMES

## Kríza III

(Dokončenie z 1. strany)

Dzurinda vie, že mu bije dvanásť. Jediný spôsob, ako sa zachrániť, je dokázat', že ešte vie zopakovať úspech z roku 1998 a je schopný priviesť ku korytu tých, ktorí doňho vkladali svoje nádeje. To preto s pomocou médií a, zdá sa, dokonca pod ich tlakom, teda pod tlakom ich vydavateľov a tých, ktorých reprezentujú, búši najmä do SNS, aby vylomil celý panel zo stavby vládnej koalície a ponúkol zaplátať diery svojimi ľuďmi. Zaiste mu nejde o toto vládne obdobie. Ide mu o voľby do Európskeho parlamentu a najmä o budúce parlamentné voľby. O to isté nakoniec ide aj KDH a SMK.

Nechcem paušalizovať, no žiada sa skríknúť aj mne: Vari sa už ozaj do politiky nemajú šancu dostať ľudia, ktorí skutočne veria, že sa to na Slovensku dá viesť k rozvoju a kultivovaniu krajiny, štátu a národa? Viem, že vládnuť nie je ľahké, že je to sú-

stavné manévrovanie so záujmovými skupinami a ich vplyvom ako s Golemom, ktorého silu treba zapriať do užitočnej práce, inak sa zvrhne k destrukcii. Že robiť pre národ maximum v čase, keď napr. všetky informačné zdroje ovládajú sily pohľadajúce autochtónnymi národmi, je riskantné viac ako pohlavná choroba. Až mi je ľúto Roberta Fica a ani sa mu nečudujem, že občas stráca chuť kryť svojou vierou v zmysel akéhoto poctivého spravovania štátu egoistické záujmy väčších či menších darebákov.

Aká žalostná je slovenská politická scéna. A túto žalostnosť neumenšuje ani zistenie, že v Česku je to ešte horšie, o Madarsku a Poľsku ani nehovoriac. Až by sa zdalo, že sa tu niekto zo všetkých síl usiluje ukázať dekadentnosť ponovembrovej demokracie a vzbudiť nostalgiu po pevnej ruke bývalého režimu.

TEODOR KRÍŽKA



**V**eru, stále platí prísľub, že kde sa dvaja alebo traja stretnú v Jeho mene, tam bude aj On. A kto je to On? Vedeli to naši predkovia, dokonca tak na-

liehavo, že všade na dohľad očí Mu stavali kaplnky, križe, kostoly. Nie preto, že to On žiada. Preto, že si to žiadala ich vďačnosť a láska. Ich dojatie z poznania, že vo vesmíre nie sú iba kôpkou kostí zašitých vo vrecúšku z kože. Že nie sú iba prach, ale že sú Adam, ktorý síce zlyháva, ale stojí Pánovi vesmíru, jeho Tvorcovi za to, aby kvôli nemu pripustil nazemstúpenie svojho Syna, Jeho účinkovanie medzi nami, i potupnú smrť za nás, i zmŕtvychvstanie, dôkaz našej záchranu, nádej, že sa náš život smrťou nekončí, naopak, začína.

Keď som za komunizmu cestoval vlakom, v chodbičke sa mi po rusky prihovril žid: „Aká úžasná krajina! Kam sa človek pozrie, všade sa jeho pohľad môže oprieť o Božie dlane. Kam sa pozrieš, všade si môžeš odpočinúť pod krížom...“

A veru, na Slovensku je zaiste na každom kúsku zeme v dohľade dajaké Božie znamenie. Boli časy, keď sa napoludnie zastavovali ľudia v práci a modlili sa v poli Anjel Pána... Vedeli, že vzývať, chváliť, ďakovať nie je nič ponižujúce ani zahanbujúce, ale že sa to vracia s dvojnásobným účinkom ako nakoniec každý úprimný dar. Chápali, že láska a úcta voči Bohu je školou lásky a úcty k sebe samým, k ľuďom a krajine naokolo. Že Boh nie je nijaký despota, ktorý sústavne požaduje od človeka, aby sa mu samoučelne klaňal. Že si ho podmaňuje a zotročuje. Úplne naopak. To sám človek podmaňuje a zotročuje seba aj iných, ak stratí pocit bázne, ak si prestane vážiť a uctievať zvrchovanú Lásku, ktorá ho pozýva k modlitbe a spevu chváliacemu život.

To všetko vedeli ešte naši otcovia. Vieme to však my? A ak nevieme, čo to teda vieme? Stojí to aspoň za deravý groš?

Napriek tomu stále platí prísľub o dvoch-troch, ktorí sa stretnú v Božom mene, že Boh bude medzi nimi. Lebo keby to nebol chcel On, opera Šavol nikdy nevznikne. Od samého počiatku sa s jej vznikom spája reťazenie náhod. Je ich už toľko, že za nimi sa zreteľne črtá zákonitosť. Mne zostáva iba veriť, že sa to reťazenie nevyčerpalo prácou na tomto diele.

TEODOR KRIŽKA  
básnik, autor libreta

Začiatkom júla bude Slovensko (Žilina, Nitra, Kežmarok, Košice) žiť premiérou jedinečného hudobného diela - pôvodnej slovenskej opery Šavol v podaní Štátnej filharmónie Košice pod vedením

dirigenta Adriána Kokoša. Jej autorom je popredný hudobný skladateľ Vítázoslav Kubička, ktorý hudbu skompo-

noval na básnické dielo Teodora Križka (rozhlisovú dramaturgiu tejto básnickej kompozície v podaní popredných bratislavských hercov a v réžii Hildy Michalikovej odvysielalo rádio Lumen 1. 1. 2008 - nájdete ju na internetovej stránke rádia v rubrike archívu Rozhlasová hra). Opera nie je iba o obrátení Šavla, ktorý bol horlivým prenasledovateľom učeníkov Ježiša z Nazaretu a po nadprirodzenom zásahu sa sám stal kresťanským apoštolom, ba za svoju vieru podstúpil aj mučenícku smrť s'atím. Nie je to iba pripomenutie dvojtisícročného výročia jeho narodenia, ktoré si kultúrny svet pripomína v období od júna 2008 do júna 2009. Je to opera o nás samých. Aj nám je totiž adresovaná otázka: „Šavol, Šavol, prečo ma prenasleduješ!“ Aj my sme pozvaní k láske, podľa apoštola Pavla, múdreho a učeného muža, ktorý je autor vari najkrajšej definície lásky, akú poznajú kultúrne dejiny.

Básnik TEODOR KRIŽKA (1956) je vydavateľ a šéfredaktor časopisu Kultúra. Vydal básnické zbierky Zaklínanie jari (1983), Pokojná v nepokoji (1986), Slnčná noc, mesačný deň (1987), Večernica Ranná hviezda (2001), Smädná voda (2004), Bozk slzou (2008), Skorocely (2008), Beata Nox (2009),

knihu autobiografických esejí a veršov Srdce Sifyfos (2006) a knihu básní pre deti Pošepkala vložka nehu do oblôčka (2001). Preložil poéziu Borisa Pasternaka, Arsenija Tarkovského, Jevgejija Jevtušenka a Rainera Mariu Rilkeho.

VÍTÁZOSLAV KUBIČKA (1953) vyštudoval kompozíciu na konzervatóriu u Juraja Pospíšila a VŠMU u Jána Cikkera ako aj súkromne u Ilju Zeljenku. Je autor opier Evanjelium podľa Lukáša (2000), Som tvoj priateľ (2000), Martin Luther (2005), Kristov dotyk (2006-2007), Betlehem (2007), Marína Havranová (2008) a Šavol (2009). Skomponoval takmer dve stovky diel v oblasti komornej, zbrovej a orchestrálnej hudby, piesne, árie ako aj takmer šesťsto hudobných opusov pre rozhlas, televíziu, divadlo a film. Jeho diela zazneli na koncertoch v Japonsku, Nemecku, Švajčiarsku, Chorvátsku, Rakúsku, Taliansku, Českej republike, Austrálii.

Nová slovenská opera

# Šavol

libreto: Teodor Križka

hudba: Vítázoslav Kubička



Katarína Krčmarová -  
stvárnjuje postavu Salome



Mária Eliášová -  
účinkuje v úlohe diabla



Peter Čingel' -  
interpretuje Šavla



Matúš Tomko -  
predstaviteľ Jána

**N**e buďte deti hnevu... Tak sa píše v Písme. V každom z nás je rozpor medzi dobrým a zlým. Žiaľ, hnev sa stal každodennou súčasťou nášho života - podobne pýcha, zloba, nadržanosť a škodradnosť... Pritom v duši každého človeka je priestor oveľa väčší ako celý vesmír. Tak prečo svet vyzerá, ako vyzerá? Najväčšia absurdita, výmysel človeka - vojna nie a nie opustiť tento svet a myseľ niektorých ľudí. Nevieť to pochopiť. Narodil som sa osem rokov po II. svetovej vojne r.1953 a ako dieťa som si myslel, že všetko zlo, všetky vojny sú už naveky za nami...

Medzi moje najväčšie prevkapania patrí však i to, že niektorí ľudia vôkol nás nevedia „zvádnuť“ slobodu, ktorú nám priniesla revolúcia 1989. Netušia totiž, že sloboda znamená aj zodpovednosť, kus empatie k ľuďom okolo a aj trocha lásky k spoluobčanom a širší pohľad na svet. Nepochopili, že sloboda neznamená len možnosť robiť, čo mi napadne a hovoriť, čo mi slina na jazyk prinesie, ale že je to aj kus zodpovednosti a povinnosti voči dobrému vkusu a morálke.

Príbeh Šavla je, okrem veľkého biblického svedectva, nádejou na obrátenie ľudstva od zlého k dobrému. Nádej na pochopenie a tým aj uchopenie vesmíru. Opera Šavol vznikla v spolupráci s básnikom Teodorom Križkom. Jeho libreto je úžasná básnická skladba. Znamená pre mňa okrem radosti z krásy i zápas s prísny básnickým tvarom. Ako každá pozitívna prekážka, aj táto ma napokon posilnila v práci.

Opera vznikala dva roky. V čase, kedy píšem tieto riadky, som sa už odovzdal do láskavých rúk dirigenta Adriána Kokoša - realizátora viacerých mojich opier (Znovuzrodenie, Martin Luther, Kristov dotyk, Betlehem a Marína Havranová). Prežili sme toho spolu veľa. Aj starostí a ťažkostí, spolu s duchovným bratom Petrom Čingelom - nezabudnuteľnou postavou Ježiša v mojej opere Kristov dotyk, s ktorou sme zažili doteraz náš najväčší úspech na prestížnom medzinárodnom opernom festivale Smetanova Litomyšl v júni 2007. S Matúšom Tomkom budem spolupracovať veľmi rád po dlhom čase. Nosím v sebe spomienku na jeho účinkovanie v mojej prvej opere Evanjelium podľa Lukáša.

Pozvanie do spolupráce na opere Šavol prijala, na moju veľkú radosť, i významná slovenská speváčka Mária Eliášová, Katarína Krčmarová - skvelá predstaviteľka Maríny v opere Marína Havranová a Ján Kapala s Petrom Ďurovcem, ktorý tiež skvele účinkoval v tejto opere. Zároveň musím poďakovať aj Márii Schlosserovej, ktorá prijala pozvanie recitačne stvárniť pozvanie Anjela krásy.

Divadelnú réžiu prijal Michal Babiak - významný slovenský režisér, literát a publicista. Je mojím dlhoročným spolupracovníkom a priateľom, súčasne i kritikom a duchovným vodcom.

Cítim potrebu „živej, neustále sa obnovujúcej viery“. Dúfam, že i toto naše dielo osloví a inšpiruje ľudí nielen v hudobnej, ale i duchovnej oblasti.

VÍTÁZOSLAV KUBIČKA  
hudobný skladateľ

ANJEL KRÁSY:

Klíči to všade. Rastie, kvitne, dozrieva a rodí.  
Korienkami to vyrastá do skál. Láme horniny.  
Akoby ktosi krásny brával po tri schody  
strminu v nás a rozsvetcoval lampy nad nimi.

Príde a pracuje to v hlbkach atómov. A zjari  
voňavé lipy ako klince z dosiek táhá zo zeme.  
A hoci sa to celkom skromne, nenápadne tvári,  
je to, či o tom niečo vieme a či nevieme.

Vo všetkom tiká, jednotlivo v mnohom  
noc na úsvitné piesne vtákov premieňa.  
Niektorú to volá Láskou, niektorú krásne Bohom,  
čo nádherou nám podlamuje kolená.

Pracuje vytrvalo. Vo dne - v noci, či je mráz, či prší,  
už od počiatku vekov k nebu hrnie čas,  
všadeprítomné, hore v oblakoch i v duši,  
kde prosí, trestá, miluje i požeňuje nás.

ANJEL KRÁSY:

Hospodin mocný je a dobrý,  
miluje svet, a navždy, neskonalo...

DIABOL:

...je také bralo, čo by nezvetralo?

Anjel krásy:

Bralo zvetráva na kamene -  
budú z nich mosty od človeka k Bohu.

DIABOL:

A možno úder po temene.  
Na kameni si človek zlomí nohu.

ANJEL KRÁSY:

Láska je ako nebesá,  
ich azúr bude nad hlavami večne.  
Len láskou človek ponad zánik prečnie.

DIABOL:

Láska?  
Do hodiny ju zničím, stavme sa.  
Sebectvo hýbe dejinami.  
Sebectvo ľudí ku mne nakloní.

ANJEL KRÁSY:

Dejiny, mlynské kolesá,  
krúčia len Božie zákony.

**Je letný podvečer.**  
**Na scénu prichádzajú milenci,**  
**mladá židovka a mladý kresťan.**  
**Ona zmyselná, menom Salomé,**  
**on - korigujúci svoju vášeň vierou v Ježiša -**  
**má meno Ján.**  
**Prebieha medzi nimi dialóg o tom,**  
**za akých okolností dôjde**  
**k naplneniu túžob oboch**  
**- ak telesná a duševná rozkoš nájde**  
**vyústenie lásky v Kristovom Vykúpení.**

SALOMÉ:

Akýmsi slnkom, slnkom, ktorým  
navštíví dušu láska v časoch tiem,  
od vlasov k pätám celá horím, horím  
a vôbec neviem, či aj smiem.

Hospodin mlčí. Aspoň ty sa vyslov,  
milý môj, drahý, vyslobod' ma z múk,  
lebo ti zhorím v náhlom ohni zmyslov.  
Buď môj šíp. Ja budem tvoj luk.

Hospodin mlčí. Aspoň ty však nakloň  
hojivú vodu pravdy k smädu úst.  
Daj mojej vášni pravidlo. Daj zákon,  
kde bez pravidiel z vód sa stáva púšť.

Nedovoľ' zhoriet' v osamelej slasti  
nádhre vo mne. Alebo je hriech,  
keď žena tíži po vášni a šťastí?  
Ja chcem byť voda. Ty buď vode breh.

JÁN:

Láska sa Bohu nadovšetko páči...  
...ak čistá je a rydza, jediná.

SALOMÉ:

Za láskou pôjdem hoci po bodľačí...

JÁN:

Kto Boha nemiluje, lásku nevníma.

SALOMÉ:

Láska je veľká, ustavične smädná.

JÁN:

Len v Bohu sa smäd srdca utiši.

SALOMÉ:

Milý môj, verím. Objím ma a ved' ma.

JÁN:

Nech naše kroky vedie Najvyšší.  
Veci, čo poznávame zrakom,  
čas neraz stiepa na triesky.

SALOMÉ A JÁN:

Len láskou, v láske naplní sa zákon,  
ktorý dal ľuďom Otec nebeský.

JÁN:

Si ako anjel, až mi srdce plače,  
krásna, len vo snách tušená.  
Keď uvidím ťa, zachvie sa a zvláčne  
všetko, čo bolo vo mne z kameňa.

No hľad', tam hore na ramenách križa  
Syn Boží krvou z vlastných žíl  
vykúpil všetkých, i tých, ktorí blížia,  
tobôž tých milujúcich vykúpil.

To on je slnko nad obzorom clivôt,  
on Spasiteľ nás, mŕtvych zaživa.  
Kto miluje, dá za lásku aj život,  
len tak v ňom večný život prebýva.

**TEODOR KRIŽKA**

# Šavol

## Libreto opery

Kde dvaja Boha milujú, on tretí  
prebýva v nich, on - Láska víťazná.  
V Kristovi ľubiť znamená byť svätý,  
hoci svet milujúceho má za blázna.

**Z úradia**  
**mileneckú dvojicu pozorujú**  
**dvoja svedkovia,**  
**ku ktorým sa priplachtí tretí - diabol.**  
**Ten tuší novú príležitosť vykonať zlo -**  
**ublížiteľ láske**  
**a potupiteľ kresťanov.**

PRVÝ:

Aká je láska nádherná.

DRUHÝ:

Kto ľúbi, Boha sa dotýka a On  
anjelom káže, každý z nich nech trúbí.

PRVÝ:

Anjelom, vtákom, no a tamtým dvom.

DIABOL:

Kto sú tí mladí?

PRVÝ:

Rabínova dcéra.

DRUHÝ:

Krásna je, pravda?

PRVÝ:

Krajšej vari niet.

DIABOL:

No prečo takto pod pláštikom šera...?  
Láska sa neukrýva, ukrýva sa vred!

DRUHÝ:

Aký si starý.

PRVÝ:

Láska patrí k hviezdám.

DRUHÝ:

Láska je poklad, umriete' chceme preň.

DIABOL:

A on čo? Nie je to ten kresťan,  
ktorého Šavol hľadá celý deň?

PRVÝ A DRUHÝ:

Kresťan?

PRVÝ:

A čo aj keby? Mne sa ten chlapec páči. Lakomec  
by veru včera nedal mi dva chleby.

DRUHÝ:

A čo nás do toho je nakoniec?

DIABOL:

Ty hlupák sprostý! Kazia celú obec!  
Nectia si sobotu! A ten ich chlieb,  
to je vraj Telo Božie! Šialenci! A vôbec,  
pri mene Ježiš zrychlí sa mi tep...  
Vari tá hrôza aj vás neovládla!  
To je ten zloduch! Hod'te našho sieť  
a kričte, kričte, privolajme Šavla...

ZBOR:

Šavol, Šavol!

DIABOL:

...nech zakročí, nech vytlačí ten vred.

ZBOR:

Ako sa Božie v ľudských skutkoch pozná?  
Milujú križ! Ach, aká sekta zvieracia.  
Tá nekrofilná láska zvrátená a hrozná  
žalúdok obracia.

Zabudli sme už na vernosť a krásu?  
Natoľko viera našich otcov ochabla?  
Spamätajme sa, málo máme času.  
Pošlite po Šavla!

(Šavol! Šavol! Šavol!)

DIABOL:

Hospodin seje po zemi len vieru,  
ja vkladám do srdca sladkú skepsu,  
svár sejem do brázd pokoja a mieru,  
receptúru mám na svár čoraz lepšiu.  
Odstráním čistú lásku zo Zákona,  
vo svetlách reklám schovám cestu k raju.  
V intrigách veru nik ma neprekoná.  
Som elegán, a tak ma nespoznajú.

ŠAVOL:

Už dost! Viac už ani vetu,

zavri mu ústa. Tento bastard verí  
v tesára, či čo bol, toho z Nazaretu.  
Kam s potkanom? No do potkanej diery!

Kto miluje, vraj nedotkne sa smrti!  
Zviažte mu ruky! A nech visí...

Tí vyznavači Kristom posadnutí  
množia sa všade ako krysy.

Aj keď to veru vôbec nevynáša,  
nájdem ich hoci pred bránami pekla.  
Ja im dám Boha Syna, Mesiáša!  
Zastavím rieku, keby nahor tiekla!

Zakrútim krkom každému, kto kriví  
Mojžišov zákon. Nie je ani prvý,  
ani posledný, neujde mi živý...  
Utopím Krista v jeho vlastnej krvi!

ŠAVOL:

(vykrikuje odchádzajúc)  
Kameňujte ho ako Štefana,  
nech nedožije do rána...!

ANJEL KRÁSY:

Tak ako prší z azúru a ako rastie tráva  
v puklinách k nebu modliacich sa skál,  
aj láske plnej úžasu sa stáva,  
že príde čas, čo dáva, aby braľ.

No láska vraví vždy tou istou rečou,  
s jazykom čistoty a vernosti sa pohráva  
aj na blýskavom ostrí kopijí a mečov,  
vznešená orchidea, prostá púpava.

Len láska ustavične na tento svet sneží  
milosťou kvetov, jabloňovou bielobou  
a prekonáva vierou križe mreží  
a ticho vylamuje schody do hrobov.

**V prevleku za vojaka pred väzením,**  
**v ktorom trpí Ján,**  
**spieva si diabol len tak sám pre seba**  
**v rytme americkej**  
**vojenskej pochodovej piesne,**  
**kým ho nevyruší prichádzajúca Salomé.**

DIABOL :

(samoľúbo, prihlúplo)  
Ako lúka nad riekou  
tisíce mám prevlekov.  
Len sa trošku nahodím,  
krajší som než Hospodin.  
V najmodnejšom kabáte  
diabla sotva spoznáte.  
Skrotnem ako baránok  
v páre nových topánok...

DIABOL:

Stoj! Kto si!

SALOMÉ:

Salomé som, pane.

DIABOL:

Salomé? A máš otca menom Lóvi?

SALOMÉ:

Tak ako vravíš... Aká krásna vanie...

DIABOL:

Krásna? To z teba vanie čaro devy.  
Vtáčiky počuť v tvojom spevnom hlase.  
Urobím všetko, nech len zahniezdia mi  
hlboko v duši opäť v plnej kráse.

SALOMÉ:

Nie, nie! To vonia tráva pod hviezdami.

DIABOL:

Priťahuje ma, keď sa žena bojí...  
Nože sa vzpieraj, pästičkami bi ma.  
Tvoj odpor nenecháva na pokoji  
kúsoček na mne. S tebou je mi prima.  
Čo keby sme sa trochu potešili...

SALOMÉ:

Nie, pane, nie...! Ved' moje srdce patrí  
len jednému, len on smie tieto ramená  
zapáliť vášňou...

DIABOL:

To ja som žiar tej vatry...

SALOMÉ:

Cítim chlad. Chlad, čo vanie z kameňa!  
Si studený, až v kostiach ma to mrazí.  
Ruky máš chladné ako okovy.

DIABOL:

(pre seba)

Hlípučká! Nevie, že pán skazy  
dosiahne všetko, čo len vysloví...

(k Salomé - rafinovanejšie)

Pripomínaš mi krásu mojej matky,  
tri roky je už, chůďa, nebohá.  
Akoby sa mi navrátila spiatky...

SALOMÉ:

Ach, aká úchvatná je obloha.  
Boh, ktorý stvoril toľkú krásu,  
má isto srdce čistej lásky plné,  
čistejšej, než my, keď sa od úžasu  
hojdáme sladko na jej snovej vlne.

DIABOL:

Sladké sú tvoje pery. Čo tam po Bohu!  
Bozkaj ma, a ja vykoľajím z dráhy  
celú tú hviezdnu chamrad' úbohú...

JÁN:

Salomé! Láska! Uteč!

SALOMÉ:

Janičko!  
Môj drahý!

JÁN:

Nie, nič ma nedeší,  
darmo sa všetci boja,  
keď viem, že si a si  
len moja, moja, moja.

Hoci len na chvíľu,  
láska je stále večná.  
V láske niet omylu.  
Len buď a láskou lieč ma.

Vezmi mi hlavu do dlaní,  
dušu mi ukryj do duši.  
Len láske oddaný  
človek človeka tuší.

Vysoko nad riekou  
zodvihli sme si mosty.  
Ponad prúd nárekov  
smerujú do ľudskosti.

Kým na prach zotlieme,  
kým stlieme v tejto zemi,  
najsamprv zo zeme  
vstaneme narodení.

Rakva je kolíska,  
kolíska vonia rakovou.  
Tým člnkom poiska  
Boh modré nebo vtákov.

Krkavce s nami po nebi  
napišu vďačné slová:  
Aj z prachu, z pahreby  
láska nás rodí znova.

JÁN A SALOMÉ:

Milujme sa, my tohto sveta blázni,  
šialenstvom lásky vyvažujeme smrť,  
naplňme čas až do zániku zrúny.  
Len láska vie z pút smrti uniknúť.

Zostúpil z nebies zmŕtvychvstalý Kristus  
a láme mreže, zámky otvára.  
Láska je mocná, mocnejšia než výstuz  
studených srdc, či mreže žalára.

JÁN:

Daromne po nás zloba sveta siaha.

SALOMÉ:

Drahý, ja verím, láska spasí nás.

JÁN:

Až celkom do dna milujem ťa, drahá.

OPĀT SPOLU:

Blaženou láskou naplňajme čas.

Blaženou láskou v stenách zráznych časov  
istíme vesmír; domov anjelov.  
A takí po kraj naplnení krásou  
voňajme slobodou a nádejou.

ANJEL KRÁSY:

Dost' utrpenia, stačí na ukážku.  
Nech Božie skutky zlobu prevýšia.  
Horlivý Šavol cvála do Damašku  
po ďalších, ktorí veria v Ježiša.

Horlivý Šavol. Duša plná vášne  
a v láske k Bohu plná jedu tiež.  
Vtom Ježiš Kristus zjaví sa mu v mračne:  
- Šavol! Šavol!  
Prečo ma prenasleduješ?

Oslepli oči, oči plné hrôzy,  
podivný jas mu na sietnici tká  
silu len na otázku:  
- Pane! Pane, kto si?  
- Som Ježiš!  
Posielam ťa za svedka!

**Ozbrojená skupina smeruje k Damašku,  
odkiaľ prichádzajú správy  
o pôsobení vzťahujúcej sa cirkvi kresťanov.  
Šavlovmu sprievodu  
sa naskytne podivný výjav.  
Šavol, nekompromisný  
a horlivý prenasledovateľ  
vyznavačov zmŕtvychvstalého Mesiáša,  
pri pohľade na Božie svetlo  
padá z koňa slepý...**

PRVÝ:

Čo sa to stalo?  
Čo ten Šavol stvára?

DRUHÝ:

Do prachu zeme zrazila ho žiara.

PRVÝ:

Žiara?

DRUHÝ:

Blesk z neba.  
Ak nie, potom odkiaľ?

PRVÝ:

Ten zásah svetlom akoby ho odklial.

DRUHÝ:

Nebolo dosiaľ takých mocných čarov...

PRVÝ:

Je zázrak vidieť Šavla dolu tvárou.

DRUHÝ:

Vari to vidia všetci, čo my dvaja?  
Oslepol...

PRVÝ:

A videl vôbec...?  
Čo ak býval slepý...

DRUHÝ:

Ludia! On plače!

PRVÝ:

Z čohože sa kajá?

DRUHÝ:

Aj na zlom dreve rodia dobré štepy?

PRVÝ:

Neuzrie slnko sadat' za olivy...

DRUHÝ:

Z čohože kajajú sa spravodliví?

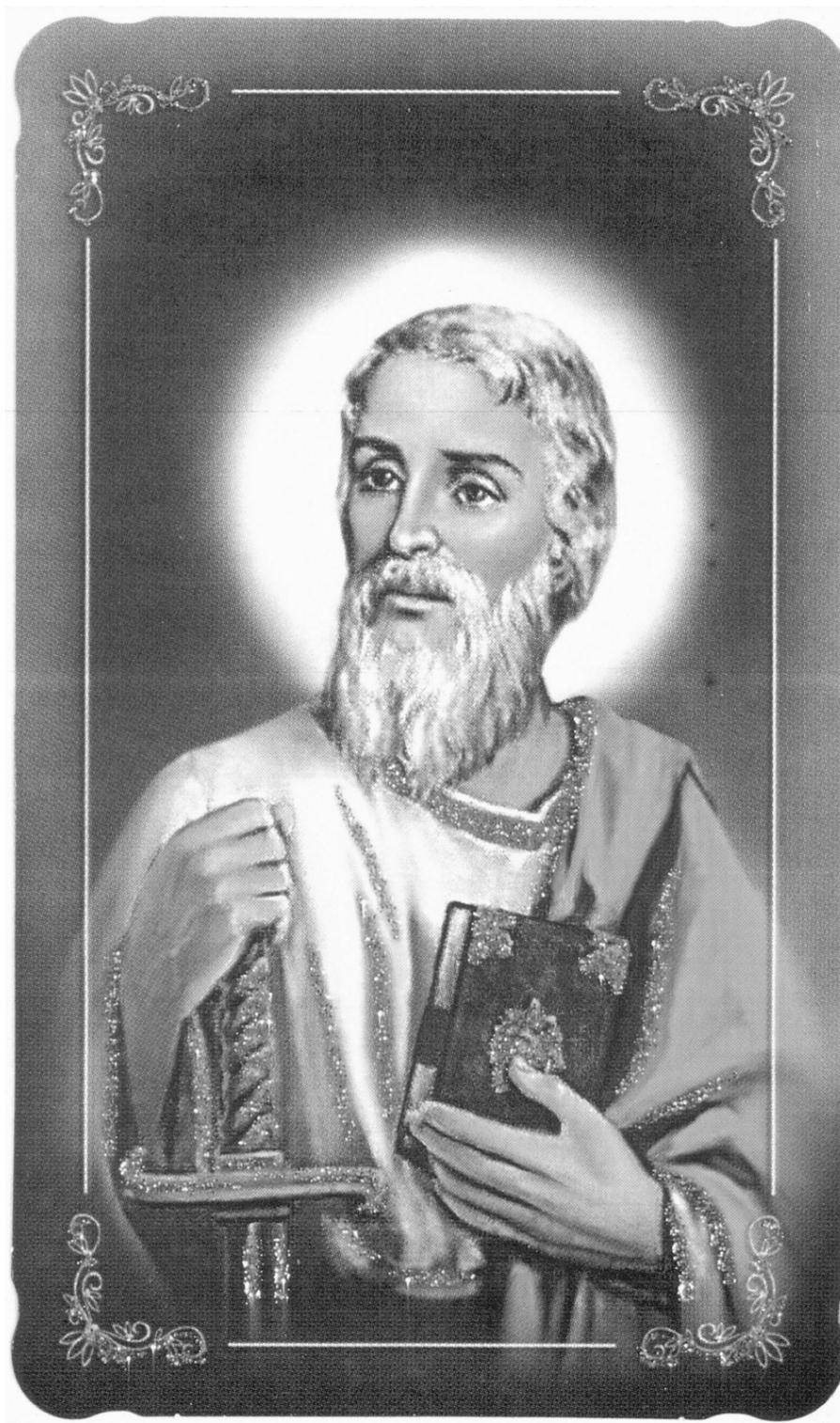
ŠAVOL:

Očami vášne nič som nevidel.  
Pán ma však z nenávisťi vyzlieka.  
Vysllobodí ma, zbaví osídel  
pýchou posadnutého človeka.

Keď ubližuješ, seba preklínaš.  
Hnev zastiera ti oči temnotou.  
Do slepoty mi svieti Mesiáš,  
Spasiteľ hriešnych životov.

Kto nenávidí, sebe ublíži.  
Sme iba piesok púštnych závejov,  
ak Ježiš umučení na kríži  
neodomyká hroby nádejou.

Zachráni sa, kto verí mu,  
komu sa slová v skutky premenia.  
Bratia, mám už len prosbu jedinú:  
Choďte a prepustite Jána z väzenia.



ANJEL KRÁSY:

Charakter, vernosť a aj jasná tvár sú  
poklady, nezahynú napospol.  
Dobre to vie i múdry Šavol z Tarzu,  
kým prijme meno Pavol apoštol.

Oslepne múdrosť, ktorá odhodlá sa  
Zmŕtvychvstalému hľadiť do očí,  
no premení sa čistá, prostovlasá  
v lásku, ktorá sa vierou úročí.

Ježiš mu káže, tisíc košiel' prepoť,  
nedozerné je pole, málo roľníkov.  
A Šavol vstane z neskonálnych slepôt.  
A samo peklo chvie sa, s panikou

preklína svätých chorý satan-luhár.  
Zaraz sto lží a žalôb vysloví.  
Aby sa Bohu dokonale rihal,  
obracia mienku proti Šavlovi.

DIABOL:

Vymýšľať zvadám  
vždy nové príčiny  
viem len ja, satan.

Iba ja jediný  
viem stovkou zákrut  
pokrivíť rovnú púť,  
do tváre napľuť  
len mne smie napadnúť.

Nie vonný jazmín,  
nie bielu ľaliu -  
mňa nazýv krásnym  
a Boha zabijú.

Na čelo dám im  
znamenie, vezmem česť  
tým svojim slávnym  
6 6 6.

Nikdy sa nevzdám,  
odporcov obesiac -  
svastika, hviezda,  
kríž a či polmesiac

a všetko za tým,  
i zákon obriezky,  
sprznilm a zvrátim  
prisne a vedecky.

Chudobným zatnem  
bezmocnú ruku v päst'.  
Do všetkých antén  
vyšlem len

6 6 6.

**Po príchode do Damašku  
sa v Júdovom dome,  
kam privedú slepého Šavla,  
odohráva druhá fáza zázraku.  
Keď do miestnosti vstúpi Ananiáš,  
Šavlovi sa vracia zrak.**

**Šavol sa definitívne mení, uzdravený na tele,  
no najmä na duchu,  
prijíma krst, aby sa tiež stal kresťanom.**

PRVÝ:

Vedíme slepca...

DRUHÝ:

...stal sa zázrak cestou...  
veď ešte stále chviem sa...

PRVÝ:

...zrútil sa z koňa, akoby ho päst'ou  
zrazili k zemi...

DRUHÝ:

...rovno na tvár padol,  
vraj sa mu zjavil Kristus...

ANANIÁŠ:

(podzrievavo)  
Kristus?

DIABOL:

Vy obaja ste namol!  
Dost' už s tou hnusnou slovnou vatou!

JÚDA:

Nie je to ten, čo kameňuje bratov?

ANANIÁŠ:

Podivné veci život prináša.  
Modlil som sa a k prosbám spínal dlane,  
keď vtom mňa, Ananiáša,  
oslovil v duchu Pán, a ja som odpovedal:  
Pane! Tu som!

DIABOL:

Nepovedz!

ANANIÁŠ:

Tak to bolo. Prisahám!  
Kázal mi bežať rovno za Júdom,  
vraj ma tam čaká Šavol celkom slepý...  
...a vraj už vôbec nie je odludom.

DIABOL:

Žeby?  
Veď pozri, jeho dni sa krátia!  
Ty nás len rožkom opíjaš...

ŠAVOL:

Čo sa to deje ...opäť vidím, bratia!

Diabol:

(pre seba)

Ja z toho hádam spadnem z nôh!

Prvý:

Ten Ježiš predsa bude Mesiáš!

Druhý:

Odlúplo sa mu z očí dvojce šupín...

Šavol:

Veľký je Hospodin, náš Boh.

Diabol:

Tu už niet pre mňa miesta, trpím.

Júda:

Darmo je more rozbúrené, divoké,  
Boh, Otec náš, je veľký Lodivod.

...Pavol, krstím ťa...

...v mene Otca... Syna... i Svätého Ducha.

Ananiáš:

Mám radosť, brat môj, vitaj v živote.

Júda:

Zomrel si pre smrť, vitaj pre život.

Šavlova ária obrátenia

Už nie som ja, už iba svetlo Božie  
v temnotách mojich zastrelilo mi zrak.

A čo s tým jeden planý človek zmôže,  
čo zmôže svetlo, čo je naopak?

Kántril som všade svätých božích synov,  
Boh nado mnou však teraz drží stráž.

Býval som slepý, ale do zločinov,  
ktoré som spáchal, vidím bez prikras.

Boh milosrdne vyzliekol ma z hriechov -  
z milosti ušil rúcho pre srdce.

Boh mi je nebom, nádejou i strechou  
pre moje činy lásky budúce.

Každého zdvihne takto nad prekliatím  
vznešená ruka Boha prečistá.

Viem, že tú milosť nikdy nezaplatím,  
kým nepoložím život za Krista.

ANJEL KRÁSY:

Nadšený človek celú horu slov  
pozdvihne k nebu. Chváli nebesá.  
Napísané je, z umu mudrcov  
pred Bohom hlúposť bláznov stane sa.

Ponížený a v duchu chudobný,  
ak svoje srdce k Bohu obráti,  
bez ujmy, zdravý vstane z chorôb dní,  
pokorou, vierou, láskou bohatý.

A na Golgote pozdvižený kríž  
zahanbí podlých jasným znamením.  
A Božia láska, keď ju pocítiš,  
dá večný život krásou raneným.

ANJEL KRÁSY:

Pred večnosťou sú mramorové slípy  
len zápalky, len krehké belásky.

Múdry je ten, kto najskôr mnoho trpí.  
Bolesť a múdrosť ústia do lásky.

Z bolesti veľké skutky pochádzajú.  
Z modlitieb skrytých v chráme za stĺpy.

Viera je najkratšia z ciest k raju,  
keď do lásky sa v srdci preskupí.

Šťastie je krehké, iba pieseň drozdia.  
Je, keď ho ani veľmi netreba.

Len to, čo človek za života rozdá,  
po smrti zoberie si do neba.

ŠAVOL:

Spasiteľ je náš Pán,  
Otec verný.  
Jediný žehná nám -  
nie som sám.  
Úmorne hľadá, hľadá v nás  
náš vlastný, jedinečný hlas.

K oblohe volá dym  
aj spev vtákov.  
S vdakou chcem patriť k nim  
ako syn.  
Márnotratný sa vraciam späť,  
do Božích rúk, kde smútku niet.

JÁN:

Ctihodný Pavol, prosím, pomalšie,  
nestíham zapisovať tvoje slová...

ŠAVOL:

Kto miluje, je priamy, bez falše...

JÁN:

Ešte raz, prosím, od začiatku, znova...

ŠAVOL:

Tak dobre. Ten, v kom láska neprebýva,  
anjelským hlasom darmo hovorí.  
Láska je trpezlivá a je dobrotivá,  
nenadáva sa, plná pokory.  
Láska sa nikdy nedá strhnúť davu,  
hriechy a viny iných neráta.  
Kto miluje, už našiel svoju slávu,  
radosťou z pravdy je už bohatá  
jeho tvár; svetlom nádeje a viery.  
Láska je mocná, pretrvá aj zem.  
Bez lásky nič sme, menej ako zvery.  
Ak nemilujem, darmo mnoho viem.  
Daromne by som celkom všetko rozdal  
a prorokom bol, hýbal horami,  
len vetrom presýpaný piesok zo skál  
bol by môj hlas, len vietor na dlani.

JÁN:

S Ježišom nič viac mi už netreba.  
S Ježišom, mierou nášho dobra.  
Ctihodný Pavol, strach mám o teba.  
K smrti je, cítim, tvoja cesta obľá.  
Nezomrieš predsa teraz, keď tak všade rastú  
presväte cirkvi, keď tak mnoho bratov  
žiada si vieru, nádej, lásku.

ŠAVOL:

Len miluj a ver, neznepokojuj sa zradou.  
Kto miluje a verí, bude slobodný  
vo väzení, uprostred povodní  
bezpečne prebrodí sa krútnavou  
s belavou dialkou nízko nad hlavou.  
Kto miluje a verí, ľahko preklenie  
úzkosti noci, no a nadšenie  
mu nepomúti myseľ, pohnutý  
čas do smrti s ním sa nezrúti.  
Kto verí, nespí nadránom.  
Pán preniesie svoj svietnik k pohanom.  
Vie, že slová len skutky prevýšia -  
kto miluje a verí v Krista Ježiša.  
Som len hrob, biely papier notový,  
popísaný len láskou v Kristovi.  
Kto ozaj miluje a verí, nie je sám.  
Láskou sa človek k svätým priradí.

DIABOL:

Kládol si ruky iným do klady,  
teraz ja teba zatýkam.

### Diabol v odevu vojaka vstúpi do väzenia a posmieva sa Pavlovi.

DIABOL:

(len tak do priestoru)

Tak to je nádherna!  
Zbraň, ktorú jeho ruky namieria,  
peniká teraz cezeň.  
Väzňiteľ sám je väzeň.  
Nie som ja majster zvrátov?  
Za slovom slovo, vetu po vetu  
z obetí robím katov  
a z katov obeť.  
Som veru chytrý  
veľmajster intríg.  
Hľa, Šavol, príklad za mnohé.  
Aký je smiešny s guľou na nohe...

ŠAVOL:

Netušil som, že nahrávam ti do kariet,  
keď v mene Božom marím Božie plány.  
No dnes už tvoje triky poznám naspamäť.

DIABOL:

(posmešne)

Nože daj, pofúkam ti rany.



Posledný súd z roku 1789, namaľovaný neznámym ľudovým umelcom

ŠAVOL:

Chlad z teba neprestajne dýcha,  
len chlad a nenávisť a pýcha.  
Ohavný je ti azúr oblohy,  
nebovo rozjasnené srdcia  
tvoja zášť v ľudoch ustavične rúca.  
Každý tvoj čin je podlý, úbohý.  
Vzpieraš sa poriadku a ničíš človeka,  
kupuješ si ho za bezcenné skielka.  
No milosť Božia nesmierne je veľká.  
Darmo si tvoja podlosť oblieka  
slová vznešené, romantické...  
Len dočasne sú platné frázy o slobode...

DIABOL:

Pokračuj, triafaš klinec po hlavičke,  
aj keď sú tvoje slová nesúrodé...

ŠAVOL:

Vidím, už idú, idú lepšie časy...

DIABOL:

Som ctiteľ onakvejšej krásy.  
Na prachu mŕtvych vytyčujem hranice,  
svojvoľne chválim jeden, haním iný národ  
a neskôr poviem: Národ? Hlúposť navyše!  
Prežije iba, kto sa hodí maród.  
Minútu navyiac úbožiacom nepožičiam.

ŠAVOL:

V Kristovi sme si všetci rovní,  
nieť pred ním Žida, Gréka, Slovák či Maďara,  
podstatné nie je, Arab si, či Američan,  
len či si človek, čo sa Bohu lásky otvára.  
Láska je miera ľudskej spásy.

DIABOL:

Opája ma zviest' masy a potom...  
potom posielam ich k vode,  
na gilotíne zbavujem ich hlavy,  
okolo krku viažem krásne slučky,  
nimi ich potom dusím potichučky,  
za kravyty ich vodím labyrintom slávy,  
pokým ich vlastný mamon neudávi.  
Urobím z nich len lačnú svorku zverov.  
Zabijú Boha svojou spochabenou vierou.

ŠAVOL:

Ježiš vstal z mŕtvych. Končíš!

DIABOL:

Bravó! Bravó! Ja som boh zločinu,  
pán bezprávia. Ty si mi mohol  
šliapnuť na krk hravo,  
len škoda, že ťa popravila.  
Dám ti však ešte šancu, zapri Krista.  
Význaj, že si ho nikdy nestretol  
a vôbec nevidel...

ŠAVOL:

V Ježišovi je moja duša čistá,  
bez Ježiša som ako bez krídla.  
Ježiš je svetlo, Ježiš, to sú dvere  
bez zámok, celé dokorán.  
Postačí odovzdať sa viere.

Nezradím, čo som videl,  
pokým neskonám.  
Len v Kristovi som živý.  
Bez Krista som iba uzlík ohlodaných kostí.  
Len prežíva, kto z lásky smeje sa.

DIABOL:

A mne sa vidí krásna duša nečistá  
a milujúci človek bezmocný a sprostý!

ŠAVOL:

Ale už vyvrhli ťa nebesá  
a zakrátko tiež vyvrhne ťa zem.

DIABOL:

Len prežíva, kto z lásky smeje sa?  
Ja teba, Šavol, isto prežijem.

SALOMÉ:

Odchádza. Kam? Ach, kam ho, Pane, voláš?  
Prečo má láska farbu šarlátu?  
V útrobach lásky plaví sa tvoj Jonáš,  
dušu má samou láskou bohatú.

Po obzor ženú vlny tvoje moria,  
až k hviezdám stielie Boží oceán  
spenené vody. Vody - krvou horia.  
Už chápem, Pane! Teraz dospievam.

Len teraz ozaj stala som sa ženou.  
Láska ma netýra, no povznáša.  
Vyspievať túžim dušou narodenou  
skúsenosť od proroka Jonáša.

I ja som chcela utiecť, ľúbiť telom.  
I ja som sa ťa bála. Nesieš ma  
ponad zmar za ním, mojím Spasiteľom,  
aj keď je moja láska telesná.

Duša mi kvitne z plodných Božích štepan.  
Som jablň, ktorá láskou zarodí.  
Láskou až za smrť vznešenou a slepou.  
Z tej lásky budú živé národy.

**Pavol, apoštol národov,  
apoštol ľudskej rovnosti pred Bohom,  
apoštol lásky,  
pred popravou vyzná svoju vieru**

ŠAVOL:

Pokryl ma ranami  
diabol zlostný.  
On ma však zachráni,  
Otec môj.  
Oprel ma o skalú, a nie o sny.  
Lahučko zvládnem svoj nepokoj.

Zbavil mi chorú hrud'  
hnevu, jaziev,  
rozviazal srdce z pút.

Nemám strach.  
Povalí zlostného z trónu na zem,  
na súd ho povedie v okovách.

Semienko iba som  
v Božej brázde.  
Boh dáva víťazom  
skúsiť smrť -  
ak zrno odumrie, veru každé  
do klasu musí sa rozvinúť.  
Zostúpim do hrobu  
plný viery.  
Prinesiem úrodu -  
v jeden lán  
Boh svojou milosťou  
vesmír zmieri.  
Telo i dušu  
mu odovzdám.

ANJEL KRÁSY:

Darmo mu zášť a zloba srdcom vládla,  
milosťou požehnal ho Hospodin.  
Taký je príbeh apoštola Pavla.  
I ja sa takto z lásky prerodím?

I mne sa takto v mojom temnom jase  
zjaví tvár, ktorá svetlom premieňa,  
aby som horel k nádeji a spásu  
a tryskal ako prameň z kameňa?

Spasiteľ udrie svetlom ako berlou  
do skaly vo mne, studňu otvorí  
v úbohej duši, pokojnou a vernou  
piesňou ma vzkriesi, plnou pokory.

SALOMÉ A JÁN, ZBOR:

Milujeme sa, my tohto sveta blázni,  
šialenstvom lásky vyvažujeme smrť,  
naplníme čas až do zániku zrázny.  
Len láska vie z pút smrti uniknúť.

Zostúpil z nebies Kristus zmŕtvychvstalý  
a láme mreže, zámky otvára.  
Láska je mocná, jej sme prisahali,  
nebesky čistá schádza z oltára.

Daromne po nás siaha zloba sveta.  
Veríme, Pane, láska spasí nás.  
Jedine v tebe láska býva svätá.  
Blaženou láskou naplňajme čas.

Blaženou láskou v stenách zráznych časov  
istime vesmír, vierou anjelov.  
A takí po kraj naplnení krásou  
voňajme slobodou a nádejou.

## Nové vydanie celého Svätého písma

Biblia je Kniha kníh, na základe ktorej sa formoval a stále formuje ľudský, kultúrny a duchovný život mnohých jednotlivcov, rodín a národov.

Botekov preklad Svätého písma je trinásťte vydanie celej Biblie v materinskom jazyku v dejinách Slovákov. Msgr. Anton Botek, pápežský prelát, počas dlhoročného exulantského pôsobenia v Ríme pripravoval preklad Písma v spolupráci s profesorom Pápežského biblického inštitútu v Ríme P. Viliamom Pavlovským SJ podľa hebrejskej a gréckej pôvodiny, s prihliadnutím na Jeruzalemskú Bibliu a tiež aj na iné svetové preklady.

Jeruzalemská Biblia je dielom francúzskej Jeruzalemskej biblickej školy, École Biblique. Tento študijno-pracovný text vychádza z originálnych textov v hebrejčine a gréčtine, popri latinskom preklade z Vulgáty alebo poslednej Novej Vulgáty. Čo však získalo popularitu Jeruzalemskej Biblii výkladový systém, to sú úvody k jednotlivým knihám, poznámkový aparát s marginálnymi odkazmi na okraj textu Písma. Úvody ku knihám prezentujú ich literárne dejiny, historický kontext a teologický význam. Poznámky pod čiarou vysvetľujú samotný text a marginálne odkazy sa odvolávajú na iné biblické pasáže, priamo či nepriamo súvisiace, a sú krížovými odkazmi na pasáže, ktoré lepšie osvetľujú daný text a zároveň umožňujú čítanie v kontexte celej Biblie. V úvodoch k jednotlivým biblickým knihám, v poznámkach a marginálnych odkazoch sa vlastne odrážajú plody celého výskumu Jeruzalemskej biblickej školy. Nasledujúce reedície jednotlivých vydaní sa snažili úvody a poznámkový aparát adaptovať podľa nových archeologických objavov, vrátane kumránskych zvitkov, a tiež poznatky kultúr jednotlivých národov susediacich s Izraelom.

Toto obrovské kultúrno-duchovné dedičstvo ThDr. Anton Botek svojim novým prekladom s úvodmi, poznámkami a marginálnymi odvolávkami k jednotlivým knihám Jeruzalemskej Biblie, ktorá si práve vďaka tomuto výkladovému systému získala popularitu a celosvetový ohlas, je vzácnym prínosom aj pre slovenský národ. Msgr. Botek častí prekladu Písma vydal už v Ríme v sérii kníh Sväté písmo Starý zákon: Za svetlom (SÚSCM 1970); Múdrost' (SÚSCM 1974); Kniha žalmov (SÚSCM 1978). Sem možno zaradiť aj state na meditovanie: Pre plnší život; Najdôležitejšie state zo Svätého písma v bežnej reči na každý deň v roku (Priatelia Dobrej knihy 1979). Systematickú prácu na preklade kníh Svätého písma viac ako 25 rokov konzultoval okrem prof. Pavlovského SJ s ďalšími spolupracovníkmi v emigrácii, napr. s básnikom Gorazdom Zvonickým, čo v hojnej miere podporoval aj biskup Msgr. Pavol Hnilica SJ. Pastoračne to dosvedčuje aj biskup Dominik Kaľata SJ. Pripravený preklad Písma so študijno-pracovným výkladom a túžba po hlbšom poznávaní Božieho Slova vytvárali naliehavejšie podmienky na vydanie tohto vzácného diela tlačou.

Pripravne práce začali v roku 1990 rozhodnutím P. Andreja Osvalda SJ, provinciála, a so súhlasom banskobystrického diecézneho biskupa Msgr. Rudolfa Baláza, ktorý bol vtedy predsedom Konferencie biskupov Slovenska. Vydanie diela podporili P. Jozef Kyselica SJ a P. Ján Ďačok SJ, provinciáli Spoločnosti Ježišovej, vybavením Imprimatur, ktoré udelil predseda Konferencie biskupov Slovenska prof. Msgr. František Tondra.

Študijno-pracovné vydanie celého Písma umožňuje robiť aj skrutáciu Písma a pracovať kánonickou metódou, čiže vysvetľovať vybranú stať či verš ďalšími paralelnými miestami inšpirovaného textu Svätého písma. Táto metóda môže poslúžiť pri štúdiu, pri seminárnych, diplomových, dizertačných či iných prácach a tiež pri mnohorakom spôsobe modlitby. Môžu sa ňou obohatiť všetci záujemcovia, ktorí chcú objavovať hĺbku Božích tajomstiev a zároveň aj hĺbku svojho vlastného tajomstva. Veď v Biblii sú za-

chytené dejiny spásy celého ľudstva, ako aj každého človeka.

Ako prvú zo série vydala Teologická fakulta Trnavskej univerzity v Dobrej knihe Komentáre a marginálie Jeruzalemskej Biblie k Pentateuchu (1998). Potom po viac ako päťročnej príprave bol k nim pripojený aj text Piaticich Mojžišových kníh (2004). Takto postupne vychádzali ďalšie diely komentárov Jeruzalemskej Biblie, ako aj texty Historických, Múdroslavných a Prorockých kníh Starého zákona. Jednotlivé knihy sú rozdelené do štyroch kategórií so svojim špecifickým obsahom ako deuteronomistická história, kronikárske dejepisné dielo, poučné histórie a dejiny v období Machabejcov. Súčasťou vydania sú chronologické tabuľky, mapky a indexy. Napokon bol publikovaný Nový zákon s komentármi Jeruzalemskej Biblie (2008). Tým bolo dokončené vydávanie kompletného Botekovho prekladu Biblie.

Toto nové študijno-pracovné vydanie Písma s komentármi Jeruzalemskej Biblie umožňuje popri liturgickom aj ďalší pohľad na Božie slovo nachádzajúce sa v Písme. Vzácnym spôsobom môže vhodne poslúžiť študentom pri intelektuálnej formácii a tiež pri práci s rozličnými skupinami, spoločenstvami a krúžkami i na rozličné formy biblického apoštolátu. V neposlednej miere na meditáciu a skrutáciu Písma, aby sme mohli stále viac prenikať do srdca Božieho Slova a intenzívnejšie zakúšať prítomnosť milujúceho Boha vo svojom živote (Jn 17,17).

Život a dielo ThDr. Antona Boteka je vzácnym obohatením nášho kultúrno-duchovného dedičstva a cestou ku vzájomnému ekumenickému dialógu aj s bratmi a sestrami iných náboženstiev, ako aj s tými, čo sa k viere nedostali, aby sme vedeli stavať svoj krátky život na tom najdôležitejšom na príkaze lásky k Bohu a bližnému (Dt 6,4-9; Lv 19,18 a paralelné miesta).

Po tejto etape sa otvára nová, a tou je tvorenie veľkých komentárov ku každej knihe Svätého písma pod vedením S.S.Dr. Petra Dubovského SJ, ThD., ako už dosvedčuje Komentár ku Genezisu (DK 2008).

P. JÁN ĎURICA SJ

### Pápežský prelát

Msgr. ThDr. Anton Botek,  
člen Slovenského ústavu

Narodil sa 8. februára 1911 v Záriečí pri Žiline. Po maturite v Nitre študoval teológiu v Trnave, kde 24. marca 1935 z rúk biskupa Dr. Pavla Jantauscha prijal kňazskú vysviacku. Bol kaplánom v Záluží pri Nitre, v Zlatých Moravciach, v Piešťanoch a vo Vrbovom, pôsobil vo vojenskej duchovnej službe a stal sa o slovenských vystáhalcov v Belgicku.

Vynikajúce vrodene predpoklady pre novinárstvo ho priviedli v roku 1941 do Katolíckej tlačovej kancelárie v Bratislave. Prvého novembra 1942 sa stal šéfredaktorom Katolíckych novín.

V roku 1945 zriadili slovenskí biskupi Ústrednú katolícku kanceláriu (ÚKK), kde bol menovaný za riaditeľa. Sústredil tu katolícke osobnosti z rozličných intelektuálnych a spoločenských kruhov a v ťažkých povojnových rokoch z nej vybudoval dôležitý nástroj modernej evanjelizácie Slovenska. V roku 1946 Anton Botek získal doktorát z teológie.

Koncom roku 1948 bola Katolícka akcia protiprávne, násilným administratívno-polícijským zásahom komunistického režimu rozpustená. Po prepustení z redakcie Katolíckych novín sa Anton Botek uchýlil na faru v Bobote. No už v januári 1949 ho zatkli. Prešiel väzneniami v Leopoldove, Novákoch, Ilave a v Močenku. Odtiaľ utiekol a skrýval sa. V apríli 1951 sa mu podarilo utiecť do Rakúska (preplával rozvodnenú Moravu) a do Ríma.

V Ríme rozvíjal medzi slovenskou emigráciou intenzívnu činnosť na nábo-

ženskom, sociálnom a kultúrnom poli. Založil Slovenské katolícke ústredie v zahraničí a stal sa jeho vedúcim. Začal vydávať mesačník Hlasy z Ríma a pápež Pius XII. ho vymenoval za člena Najvyššej rady pre emigráciu.

V roku 1957 emigroval z Talianska do Kanady, kde pôsobil 10 rokov. V meste Welland (Ontário) založil Farnosť sv. Andreja - vybudoval kostol, školu a moderné pastoračné centrum. Spolupracoval tiež s vydavateľstvom slovenských jezuitov Dobrá kniha v Cambridge (Ontário). V roku 1966 sa

vrátil do Ríma a venoval sa predovšetkým literárnej a prekladateľskej činnosti. Preložil a do tlače pripravil viacero kníh, redigoval náboženské časopisy. Spolupracoval aj so slovenským oddelením Vatikánskeho rozhlasu v r. 1973 - 1976, najmä príspevkami o Svätom písme pod názvom Kniha kníh.

Ešte na Slovensku sa zaoberal myšlienkou preložiť Sväté písmo „do zrozumiteľnejšej a originálu čo najvernejšej slovenčiny“. Slovenský ústav sv. Cyrila a Metoda v Ríme vydal v jeho preklade najprv novozákonné Posolstvo Ježiša Krista zhrnuté zo štyroch evanjelií do jednej osnovy (1969), potom Dejiny spásy v Starom zákone: Za svetlom (1970) a

napokon Knihu múdrosti (1974) a Knihu žalmov (1978). V roku 1976 vydal ešte jeho rozpravu O Svätom písme. Od tých čias sa výlučne venoval prekladaniu Starého zákona z originálov a s komentármi a poznámkami Jeruzalemskej Biblie, ktorej vydania sa však už nedožil.

Po novembri 1989 sa vrátil do vlasti. Zomrel 9. 2. 1992 v Charitnom domove v Pezinku, pochovaný je v Dlhom Poli.

Za jeho celoživotné dielo „za Boha a za Národ“ mu Ústredie slovenských katolíckych intelektuálov (ÚSKI) roku 1988 udelilo Veľkú zlatú cyrilometodskú medailu s reťazou.

JOZEF M. RYDLO

## Obec Klokočov Kysucká knižnica v Čadci Žilinský samosprávny kraj

S mediálnou podporou časopisov Kultúra - Dvojtyždenník závislý od etiky,  
Kysuce - Nezávislý týždenník Kysučanov  
a My - Kysucké noviny

### vyhlasujú

CELOSLOVENSKÚ LITERÁRNU SÚŤAŽ DUCHOVNEJ TVORBY

## JURINOVA JESEŇ

### Charakteristika súťaže:

JURINOVA JESEŇ je celoslovenská literárna súťaž v duchovnej tvorby  
v kategóriách - poézia a próza v slovenskom jazyku  
V roku 2009 sa koná 5. ročník

### Podmienky súťaže:

1. Súťaže sa môže zúčastniť každý autor,  
ktorého práce neboli doposiaľ knižne publikované.

2. Súťažné práce v kategóriách - poézia a próza  
sú duchovne zamerané a napísané v slovenskom jazyku.

3. Každý autor môže do súťaže zaslať  
najviac 5 poetických resp. prozaických útvarov  
v maximálnom rozsahu 20 strojom písaných strán A4.

4. Súťažiaci zasiela svoje práce so sprievodným listom,  
ktorý musí obsahovať meno a priezvisko súťažiaceho,  
kontaktné údaje (adresu, číslo tel. príp. mobil, príp. mail) a vek autora.  
Súťažiaci môže uviesť aj svoju účasť v iných súťažiach.

Ak súťažiaci zasiela viac súťažných prác, uvedie ich súpis na sprievodnom liste,  
a pri názve každej súťažnej práce uvedie svoje meno a priezvisko.

5. Súťažné práce je potrebné zaslať na adresu:

**Kysucká knižnica v Čadci**  
**ul. 17. novembra 1258**  
**022 01 Čadca**

s označením v ľavej časti obálky „JURINOVA JESEŇ“

Súťažiaci môže svoje práce zaslať aj na e-mail:  
kysucka@kniznica-cadca.sk alebo sekretariat@kniznica-cadca.sk,  
kde do predmetu uvádza „JURINOVA JESEŇ“

6. Uzávierka súťaže je 1. septembra 2009.

K zaslaným súťažným textom sa budú vyjadrovať známi slovenskí spisovatelia,  
ktorí navrhnu autorov na ocenenia (1. -3. miesto kategória poézia,

1. -3. miesto v kategória próza)

a na uverejnenie v zborníku najlepších súťažných prác.

7. Vyhodnotenie sa uskutoční na prelome mesiacov september/október 2009.

Na vyhodnotenie budú pozvaní súťažiaci podľa návrhu odbornej poroty.  
Organizátori nevracajú späť súťažné texty a nebudú sa ani jednotlivito vyjadrovať  
k zaslaným súťažným prácam.

To sa netýka vyhodnotenia pozvaných vybraných autorov.

Každé literárne dielo, ako i viaceré iné ľudské výtvory, býva okrem individuality jeho pôvodcu poznačované i časom a okolnosťami jeho vzniku. Takéto vplyvy a súvislosti sa niekedy odrážajú na danom objekte už na prvý pohľad, ale často sú uložené v skrytosti ako ich historický kontext. A na takýto historický kontext sa viaže aj vydanie Nábožných výlevov. Pritom málokto literárne dielo, vrátane kníh náboženských, bolo tak tesne viazané na také ideové a politické okolnosti, ako bola táto mimoriadne úspešná Radlinského kniha, ktorá bola prekladaná do ôsmich jazykov. Pod spoločenský a kultúrno-ideový kontext Nábožných výlevov dávame totiž okrem širších spoločensko-ideových súvislostí, na čo ešte poukážeme, aj ich jazykovú stránku, ktorá v mnohom ohľade korešponduje práve s nimi.

Dávne, cyrilo-metodské Slovensko stratou vlastného štátu akoby kopirovalo osud židovského národa, na ktorom sa často plnili biblické hrozby o zlých následkoch „vyháňania a kameňovania prorokov“. A tak aj prenasledovaním a vyhnaním Metodových žiakov, čiže našich to slovenských „prorokov“, aj náš dom ostal pustý, aký spomína evanjelista Matúš (Mt 23, 37), a veruže pustý na dlhé storočia! Ved' nielenže sme prišli o našu štátnu samostatnosť, ale „pustotu“ nášho slovenského domu akoby následne spôsoboval najmä zánik našej vlastnej literárnej kultúry, do ktorej naši vierozvestovia vložili všetku svoju misionársku ohotu, obetu, apoštolský um i lásku. A na niečo náhradné sme dlho prísť nedokázali, pretože takejto alternatívy ani nebolo, lebo aj na nás sa začali plniť slová žalmistu, že „ak nie to pána, čo by dom staval, úsilie staviteľov býva daromné“ (Ž 127,1).

Preto o pomoc obracali sme sa k našim najbližším a politicky šťastnejším slovanským susedom, v tomto prípade k bratom Čechom a v určitej kultúrnej symbióze s nimi sme potom prevegetovali až niekoľko stáročí. To sa zákonite odrážalo aj v preberaní češtiny pre potreby našej literárnej i administratívnej praxe (popri latinčine) a veľmi výrazne sa to prejavovalo aj v náboženskej oblasti. Takto sa do slovenského jazykového povedomia dostalo aj veľa slov a gramatických tvarov z češtiny, ba aj meno nášho Spasiteľa, Ježiš, ktorého prvotná podoba bola Ježuš, a to rovnako u Čechov ako aj u súvekových našich slovenských predkov, Slovienov. Keď sa však v češtine od 11. storočia každá samohláska u po mäkkej spoluhláske vplyvom jazykovej asimilácie začala nahrádzať samohláskou i (Ježuš > Ježiš), potom aj my Slováci sme prevzali takúto podobu mena nášho Spasiteľa.

Tomuto jazykovému zákonu v češtine podľa aj samohláska a, ktorú po mäkkej spoluhláske vystriedala samohláska e, (Výlevy srdca > Výlevy srdce), ako je to v Českom názve prvého vydania týchto Radlinského Výlevov.

Sporadicky sa, pravda, i slovenčina predierala k životu, keď sa do češtinou písaných textov dostávali aj prvky slovenské, niekedy živelné (z neznalosti češtiny), ale aj uvedomele, keď sa české tvary vedome nahrádzali slovenskými. Najvýraznejšie sa to prejavovalo v tzv. jezuitskej

slovenčine v 17. storočí a začiatkom 18. storočia, keď jezuiti v univerzitnej tlačiarňi v Trnave vydávali knihy v poslovenčovanej češtine. Neskôr sa takáto slovakizovaná čeština neprávom začala označovať ako „staroslovenčina“, do ktorej sa prekládali aj texty rozličných právnych dokumentov a nariadení cisárskej Viedne. Bola to však čeština, ktorú pre niekoľko slovenských prvkov nemožno pokladať za slovenčinu. Možno tu azda len tušiť, že v tomto označení akoby sa skrývala alegoricky chápaná skutočnosť, že meno „starých slovenských“ používateľov tohto jazyka akoby prešlo aj na nimi používaný jazyk. Nemožno však vylúčiť ani to, že skrývaním češtiny pod meno „staroslovenčiny“ mohlo ísť aj o vedomé napomá-

JURAJ CHOVAN REHÁK

## Spoločenský a kultúrno-ideový kontext Nábožných výlevov

Na 130. výročie smrti Andreja Radlinského - 26. 4. 2009)

hanie zlučovania a splyvania slovenčiny s češtinou.

Dnes vidíme, že takéto pomenovanie slovakizovanej češtiny je vo veľkom rozpore aj s tým pojmom staroslovenčiny, pod ktorým sa historicky oveľa opodstatnenejšie myslí na liturgicko-literárny jazyk, ktorý s adekvátnym, eufonicky zosúladeným písmom kodifikovali svätí solúnski bratia pre potreby svojej christianizačnej misie u našich slovenských predkov, teda starých Slovienov, bývajúcich „pozdĺž rieky Moravy a v celej dunajsko-karpatskej oblasti“. Tento jazyk potom azda i z dôvodu odlišenia od takto nevhodne pomenovanej slovakizovanej češtiny, starší, a najmä českí slavisti cieľavedome nazývali staroslovenčinou. Nebol to však jediný dôvod pre takéto odlišovanie staroslovenčiny od staroslovenčiny: Za ním sa totiž skrývala i politická snaha potlačiť a zaretušovať osobitosť národnej i kultúrnej svojbytnosti Slovákov s cieľom tvoriť povedomie československej národnej jednoty Slovákov a Čechov.

Vec súvisí aj s tým, že pri pomenovaní našich slovanských predkov existovali dva varianty etnonymov: Sloven a Slovien. Pritom podoba mena Sloven podľa nášho slovenského slavistu, evanjelického kňaza Pavla Jozefa Šafárika, úspešného bádateľa v tejto vednej oblasti, vyjadrovala užšie chápanie pojmu Slovien, čiže označenie členov toho kmeňa Slovienov, čo neodíšli zo svojej pôvodnej vlasti v dunajsko-karpatskej oblasti, a to sú dnešní Slováci. Všetci odsťahovaní Slovieni si potom svoje pôvodné meno nahrádzali novými etnonymami.

A tak sa od mena Sloven historicky produktívne odvodzujú i ďalšie tvary s hláskovou skupinou mien s -en-, ako je terajšie ženské obyvateľské meno Slovenka, ba i základné naše toponymum Slovensko, a teda aj adjektívum slovenský. Etnonymum Slovien P. J. Šafárik stotožnil s pojmom Slovan.

Preto ani byzantský cisár Michal III. v liste Rastislavovi, pochopiteľne, nemyslel na Slovienov, čiže všeobecne Slovanov, ale iba na Rastislavom spravovaných Slovienov, keď mu zároveň s byzantskou misiou posielal aj písmo nového liturgického jazyka so slovami: „Aby ste aj vy patrili k veľkým národom, prijmi dar väčší nad všetko zlato, nad všetky drahé kamene“. A tak v súlade s týmto výkladom i v našej štúdiu budeme pod staroslovenčinou chápať iba tento literárny, právnicko-liturgický jazyk zostavený pre cyrilo-metodskú misiu u našich slovenských predkov, a to, čo sa v súvislosti s jazykom Nábožných výlevov tradične označuje ako „staroslovenčina“, budeme podľa správnosti označovať len ako slovakizovanú

roku 1848 a najmä po nej, Radlinskému diktoval premyslene a rýchlo konať. Po skúsenostiach s Maďarmi, ktorí v roku 1848, nespokojní s nedostatočnými výsledkami uznesení snemov z rokov 1792 a 1825, aby sa ako úradný jazyk miesto dovtedajšej latinčiny zaviedla maďarčina, začali divoko maďarizovať (takže i cirkevné matriky sa museli písať iba po maďarsky), po ich porážke ožili aj idey tzv. austroslavizmu, čiže snaha Slovákov dostať sa spod koruny svätostefanskej pod korunu habsburskú. Tu aj Slováci čakali viacej porozumenia pre svoje národné záujmy, tak ako ho tam mali aj Česi, a dopomôcť im k tomu mala i jazyková jednota s nimi. V nádeji, že viedenská vláda splní národné túžby Slovákov, aj Radlinský

burcoval slovenský ľud do boja za svoje národné práva so zbraňou v ruke. V revolúcii za toto poburovanie chceli Maďari Radlinského uväzniť a postaviť pred súd, ale podarilo sa mu ujsť do Viedne. Otrasený brutálnosťou maďarizačnej politiky, rozhodol sa nepremeškať ani tú najmenšiu príležitosť zachrániť niečo pre národ, čo sa ešte zachrániť dalo. Preto sa vo Viedni dal do spolupráce s básnikom Jánom Kollárom, ktorý bol známy svojim extrémnym úsilím o česko-slovenskú jazykovú jednotu. Navyše všetkého, viedenská vláda Jána Kollára vymenovala za kultúrneho poradcu pre celé Uhorsko a keďže čerstvo rozčarovaná revolučným bojom Maďarov chcela hľadať a získať posilu proti nim, a to aj v sympatiách od ostatných nemaďarských národov Uhorska, rozhodla sa vydávať pre ne noviny v ich vlastnom jazyku. Básnik Ján Kollár, využíjúc nezгоды pri uzákoňovaní spisovnej slovenčiny, ministromi vnútra Alexandrovi Bachovi navrhol vydávať noviny v češtine. Viedeň uvítala Kollárov návrh, ktorým sa malo podporiť aj perspektívne pripojenie Slovenska k habsburskej korune, o čo v roku 1849 žiadalo aj tzv. Slovenské vyslanectvo vo Viedni. No keby bola v otázke zavedenia spisovnej slovenčiny na Slovensku jednota, v tom čase bola Viedeň naklonená od súhlasiť aj takúto alternatívu. Takáto jednota však chýbala, a čas súril nepremeškať príležitosť získať národnú rovnoprávnosť s ostatnými národmi Rakúsko-Uhorska. Aj preto sa Andrej Radlinský priklonil k češtine, najmä keď vtedy ešte uňho obranársky pretrvávala aj stará náklonnosť k jazykovej a literárnej jednote s Čechmi. Za katolícku stranu predstaviteľom tejto idey bola vplyvná osobnosť oravského rodáka a štátneho úradníka v Budíne Martina Hamuljaka. A jeho vplyvu ako by bol podľaohol i ďalší oravský rodák, lingvista Martin Hattala, ktorý napriek tomu, že bol tvorcom prvej

fundovanej gramatiky terajšej spisovnej slovenčiny, až do konca svojho života ostal len vyznávačom česko-slovenskej jazykovej jednoty. Preto Andrej Radlinský v roku 1850 z poverenia vlády vypracoval ďalšiu gramatickú príručku pre úradný spisovný jazyk Slovákov pod názvom Prawopis slowenský s krátkou mluwnicí, podľa ktorej sa vo Viedni začali tlačiť tzv. Slovenské noviny, teda v jazyku, ktorý už tradične tiež nazvali „staroslovenčinou“, hoci sa od češtiny odlišoval takmer nebadane. Ich redakciou viedenská vláda poverila Andreja Radlinského a Daniela Licharda.

Andrej Radlinský mal nádej, že jazyku takejto slovakizovanej češtiny pomôže zaistiť popularitu aj časopis Cyrill a Method, ktorý tiež začal vydávať v roku 1850, teda po krachu maďarskej nacionalistickej revolúcie. I Radlinský sa usiloval národne využiť túto skutočnosť a išlo mu najmä o záchranu slovenského východu, ktorý bol národne ohrozený najviac, ako v národnej uvedomelosti najzanedbanejšia časť slovenského národa. Práve túto skutočnosť začalo zneužívať a na nej cieľavedome budovať maďarizačné úsilie, ktoré sa svojou divokou nacionalistickou dravosťou zvlášť zameralo na túto oblasť v čase prebiehajúcej revolúcie. Ešte predtým sa tu maďarská politika usilovala odstrániť z ľudového povedomia i názvy východoslovenských krajov, keď ich s taktickou prefikanosťou začala nahrádzať len číslami vojenských dištriktov a slovenčinu vylučovala nielen zo škôl a úradov, ale i z kostolov, a to tvrdením, že tento ľud písanej slovenčine i tak nerozumie. A preto, aby sa zbytočne netratil čas jeho vzdelávaním v tomto jazyku, nech sa radšej učí „reč vlasti“, čiže maďarčinu!

Národné povedomie sa aj Radlinský usiloval burcovať historicky osvedčenou cyrilo-metodskou ideou, ktorá oddávna národne zjednocovala slovenský ľud (rovnako katolícky ako aj evanjelický), ba v čase počiatkov nášho národného obrodovania ako prvý v roku 1635 na ňu nadviazal evanjelický kňaz Jakub Jakobaeus v predhovore k známej básnickej skladbe Slzy národa slovenského (Lacrima gentis Slavonicae), a v roku 1655 citovaný už Benedikt Söllöši tak isto v predhovore k spevníku Cantus catholici. V duchu tejto idey Radlinský sa usiloval súbežne plniť aj svoj komplexný náboženský program v snahe o všeslovanskú jednotu. Preto sa snažil prísť do styku s kňazmi nielen slovenskej, ale aj ruskínskej národnosti a jednotlivci spojivom i tu mal byť časopis Cyrill a Method. Preto hneď po jeho vyjdení 14. marca 1850, na ktorý deň vtedy pripadal sviatok slovenských vierozvestov, dal tlačiť aj Nábožné výlevy. Práve túto publikáciu sa rozhodol využiť na dôkaz, že aj ľud na východnom Slovensku dobre rozumie ich jazyku. Tu si treba uvedomiť a vysoko oceniť obrovskú Radlinského aktivitu a obetavosť, s akou sa pustil do tejto práce, keď ešte v tom istom roku stihol vybaviť súhlas u baróna Geringera, pobočníka arcikniežaťa Albrechta, ktorému vtedy podliehala správa Uhorska, aby s týmito výtlakmi Nábožných výlevov mohol sa odobrať na východné Slovensko, a tak veľmi konkrétne získať potrebné dôkazy, že aj ľud na východnom Slovensku je organice-



kou súčasťou slovenského národa, ktorý dostatočne rozumie jazyku, ktorý bol úradne schválený pre všetkých Slovákov. S týmto súhlasom potom Radlinský ponavštevoval 116 obcí Šariša a ostatných krajov (vtedy dištriktov!) východného Slovenska, aby dal túto knihu čítať richtárom, farárom, notárom, učiteľom, ba aj obyčajným ľudom, ktorí sa napospol osvedčili podpisom, že reči Výlevov dobre rozumejú. Radlinský na základe osvedčenia týchto východoslovenských obcí dosiahol potom vo Viedni u ministra Bacha a v Budíne u baróna Geringera nariadenie zaviesť túto úradnú reč do všetkých úradov východného Slovenska až po Užhorod. (Od Užhorodu mala už platiť ruština, a maďarčina iba južne od Gemera.)

Andrej Radlinský týmto činom veľmi účinne prispel k povedomiu historickej nášho národného územia a bol to vlastne prvý akt takéhoto vymedzovania jeho hraníc. Na tento nesmierne dôležitý fakt neskôr nadviazala i známa memorandovská požiadavka o vymedzenie a potvrdenie celého národného územia, vtedy tzv. Slovenského okolia. Bol to teda jeden z najväčších diplomatických úspechov Andreja Radlinského, a vôbec všetkých dovtedajších národných snažení. Andrej Radlinský si ním získal rešpekt aj u tých odporcov (štúrovcov, bernolákovcov, ba niektorých biblistov), čo mali proti jeho jazykovým novotám najväčšie výhrady. Potvrdilo sa tým, že niekedy aj veci naskrze nepriateľné môžu byť prostriedkom netu-

šených a veľmi pozitívnych výsledkov. Preto aj my si tu môžeme poslušne známy konštatovaním, ktoré protestantskí teológovia vyslovili v závere svojich výhrad k niektorým pomýleným vývodom filozofa Leibniza o pôvode zla na tomto svete, čo uverejnil vo svojej známej Teodiceji, že „čo je prípadne aj zlé, môže sa obrátiť na dobré“ (quod accidentaliter malum est, potest ad bonum pervenire). V maximálnej miere to platí i pri tomto Radlinského jazykovom taktizovaní.

Ale jednako tento čo ako úspešný počin Andreja Radlinského stal sa preň i príčinou jeho veľkého roztrpčenia a čoraz väčšej izolácie. Jeho plán jednoty reči česko-slovenskej, ako súčasť širšieho rámca všeslovenských unionistických snáh, ukázal sa byť nereálny. Preto v roku 1851 do redakcie Slovenských novín na svoje miesto povoláva Jonáša Záborského a presťahujúc sa do Budína, prevzal už po starňom Martinevi Hamuljakovi redakciu českej osnove Zemského zákonníka. Radlinský si uvedomil aj to, že je nemožné stále a vo všetkom uskutočňovať svoj program sám a že sa musí pridať k väčšine. Nádej v tomto ohľade vzbudil odobrením literárnych pokusov štúrovcov, čo vyšli v almanachu Nitra, ktorý už tiež vyšiel v štúrovej spisovnej slovenčine. To sa pokladalo za signál, že aj v otázke jazyka bude ochotný podriaďiť sa vôli väčšiny. A to sa napokon aj stalo, keď na štúrovskú slovenčinu po jej hodžovsko-hattalovskej úprave od roku 1852 prešli skoro

všetky slovenské časopisy.

Jednako Radlinského akoby tvrdohlavá akcia osamelého bežca priniesla pozitívny výsledok ešte aj po druhý raz, keď sa už cieľavedome osvedčil ako jazykový taktik a stratég. Znova sa totiž pridal k jazyku poslovenčovanej češtiny prvého vydania svojich Výlevov a Slovenských novín, čo nikto nechápal a čo vtedy až do krajnosti pobúrilo katolíckeho kňaza Jozefa Viktorina a evanjelického kňaza Jozefa M. Hurbana (od ktorého sa Radlinskému za to dostalo i veľmi nelichotivého prívlastku). No Radlinského k tomuto kroku viedla snaha dostať pod svoju správu Katolícku novinu, ktoré boli majetkom maďarského náboženského Spolku sv. Štefana. Aby tento zámer dosiahol, podriadil sa žiadosti primasa Jána Scitovského, ktorý bol proti tomu, aby tieto noviny vychádzali v štúrovčine, čo navonok kryl tvrdením, že ide o „akciu luteránsku“! A tak v roku 1855 dostal Katolícku novinu pod svoju správu, ale novým jazykovým lavírovaním usiloval sa docieľiť ich dočasný zánik, aby tým mohol podprieť aj požiadavku vlastného náboženského spolku, ktorý by ich vydávanie finančne zabezpečoval. Ním sa napokon stal terajší Spolok sv. Vojtecha v Trnave.

No v kultúrno-ideovom kontexte Radlinského Nábožných výlevov nás zaujalo aj to, ako sa Radlinský vyrovnával s niektorými prekladmi odborných latinských textov, ktoré preberal najmä do obradnej časti svojej knihy. Našu zvedavosť sme zamerali na zistenie, ako Radlinský postupoval pri preklade obradových textov týkajúcich sa sviätin a žehnaní, najmä žehnaní prírodných výtvorov (solí, vody alebo produktov zeme), kde sa v latinčine používajú slová benedicere, exorcisere, exorcizmus. A dnes spôsobuje ťažkosťi najmä slovo exorcizmus, lebo takéto slovo a jeho odvodeniny sa v našich doterajších slovníkoch nenachádzajú. Potešilo nás, že Andrej Radlinský ako slovenský ekvivalent k slovu exorcizmus vo Výlevoch uvádza zažehňavanie, kým v starých latinských slovníkoch sa pod slovom exorcizmus uvádza ako český i slovenský ekvivalent zaklínanie, vyhánanie (napríklad diabla, alebo iných neuhov). V prenesenom význame sa potom aj objekt zbavený takýchto škodlivostí, keď sa od neho zlo zažehňalo, i sám stal zažehnaným (exorcizovaným). Treba vyzdvihnúť, že tento Radlinským použitý ekvivalent slova exorcisere - zažehňávať, pôsobí oveľa kultivovanejšie než drsný a v náboženskej praxi až konfúzný výraz zaklínať. V tejto súvislosti pokladáme teda za vhodné pripomenúť, aby aj súčasní autori latinských slovníkov pamätali na takéto hoc len málo používané slová, lebo aj to je vecou slovníkárskych dôsledností.

S výhradou však musíme poznamenať, že menej úspešný bol Radlinského preklad textu oficiálnej cirkevnej modlitby, pri „obrade žehnaní nového kostola alebo kaplnky, aby sa tam sv. omša slúžiť mohla.“ Radlinský tak ako v prvom prípade, ani v tomto neuvádza text svojho prekladu aj po latinsky a jeho pre-

klad znie: „Činy naše, prosíme Pane, milosťou Svojou predchádzaj a pomocou Svojou sprevádzaj, aby všetky naše modlitby a činy od Teba vždycky sa počínaly a skrze Teba počaté sa dokonávaly.“

Našu výhradu k prekladu tejto modlitby odvodzujeme od mylného chápania slova oratio, čo je v latinskom texte, a to vo význame modlitba. Takéto chápanie malo a ešte aj má v našej náboženskej praxi bohatú frekvenciu, ako: omšové orácie (omšové modlitby), orare - modliť sa, oremus - modlíme sa, a pod tlakom takéhoto chápania slova oratio sa jeho použitie dostalo aj do tejto citovanej modlitby! Ibaže prvotný význam tohto slova nie je modlitba, ale reč, hovorenie, prehovor! A práve v takomto zmysle je použité aj v latinskom texte citovanej modlitby: Actiones nostras, qaesumus Domine, aspirando praeveni et adjuvando prosequere, ut cuncta nostra oratio et operatio a te semper incipiat et per te coepta finiatur.

Čiže správny preklad tejto modlitby by mal znieť takto: Činy naše, prosíme Pane, svojim vnuknutím predchádzaj a svojou pomocou sprevádzaj, aby každý náš prehovor a všetko naše konanie s te-

bou sa začínalo a s tebou začaté sa aj dokončievalo.

Tu teda nejde o to, aby sa „každá naša modlitba začínala s Bohom“, veď akáže by to bola modlitba, ktorá by sa začínala bez Boha, ale v tejto modlitbe ide o prosbu, aby sa každý náš denný, najmä prvý prehovor začínal s Bohom, teda modlitbou! Lebo chybnou mutáciou slov citovanej modlitby Výlevov sa potom skonfúznili i celá modlitba, ako keby bolo treba zvlásť prosiť o to, aby sa nijaká naša modlitba nezačínala bez Boha...!

Ale Radlinský nebol jediným autorom takéhoto konfúzneho prekladu tohto citovaného latinského textu. V takomto znení nájdeme ho totiž vo všetkých našich starších modlitebných knižkách!

Preto si myslíme, že práve zlé chápanie zmyslu tejto modlitby napokon spôsobilo aj spochybnenie oprávnenosti jej zaraďovania do súčasného zoznamu cirkevných orácií po Druhom vatikánskom koncile. A to by veru bolo veľkou chybou, lebo práve v tejto orácii je zakotvený prastarý princíp nášho kresťanského a náboženského zmysľovania i konania, aby sme s Bohom všetko začínali, i končili.

## Pôda od macochy

Každú ľudskú biedu alebo skazu sa snaží spoločnosť niekomu pripísať, väčšinou nevinnému: letnú hnačku - bryndzi, cholesterol - vajciam, sklerózu - živočíšnym tukom, AIDS - opiciam, za chorobu „šialených kráv“ zaplatili životom desiatky miliónov kráv, za „vtáčiu“ chrípku stovky miliónov sliepok a husí, za „prasaciu“ 400 000 ošipáných v Egypte, napriek tomu, že žiadna sviňa (z rodu sus) človeka chrípkou nenakazila. Na svete sa za všetko raz musí platiť! Len účet často neplatia tí praví!

Jedno je isté - nový typ chrípky vážne skomplikuje súčasne prebiehajúcu hospodársku krízu, čo rovnako postihne tých, ktorí ju zapríčinili ako i tých celkom nevinných. Pre našich poľnohospodárov nič nové, veď v kríze prežívajú permanentne. Ale aj oni sa musia brániť, i keď dosť defenzívne - obmedzovaním toho, čo ich rujuje a tak v dôsledku roky neriešených nákupných cien prestali na Slovensku produkovať jatočnú hydinu a ošipané, na rade zdá sa, sú už aj kravy.

Ťažko protirečiť opatreniam vlády a ani šrotovne na autá nemôžeme odsudzovať pri jednostrannej orientácii národného hospodárstva na automobilový priemysel. Len prečo sa to zdôvodňuje ekologickým záujmom?

Automobil negatívne ovplyvňuje životné prostredie azda sto rokov, ale chov hovädzieho dobytku a oviec sa už mnohé stáročia významne podieľa na tvorbe toho, čo nás denne obklopuje, čomu všetci

hrdo hovoria - čarokrásna slovenská príroda!

Logika veci hovorí, že ak štát dá 1 500 eur na likvidáciu starého auta, prečo nedá 500 eur na záchranu jednej kravy? Likvidácia chovu dobytky v krátkom čase znamená devastáciu prírody za vzniku akejkoľvek lesostepi, ktorá nevytvorí vhodné životné prostredie výrobcom áut, ale ani ich užívateľom, a preto treba hľadať univerzálnejšie a komplexnejšie spôsoby boja s hospodárskou krízou.

Obnovme si heslá z prahu tohto tisícročia: Drevo - surovina tretieho tisícročia! Biotechnológia - perspektíva tretieho tisícročia! Budúcnosť je v obnoviteľnej energii!

Treba podporiť renesanciu týchto hesiel. Pripomeniem, že to tu už bolo, keď Ministerstvo pôdohospodárstva SR ešte v roku 1997 spolu s vedeckovýskumnou základňou vypracovalo Program rozvoja biotechnológií a tento program Vláda SR schválila so štátnou podporou 600 miliónov Sk, rozloženou na desať rokov. Škoda, že čerpanie týchto tak potrebných peňazí skončilo už po roku, keď nasledujúca vláda Program zrušila napriek tomu, že v svojom Programovom vyhlásení mala akúsi „vedomostnú ekonomiku“!

Chcem veriť, že sa ľudstvo už poučilo a s nádejou, že slabé možno zanikne a životaschopné zostane, zaznamenáme rozmach v záujme blaha a spokojnosti všetkých občanov, dokonca i tých žijúcich z pôdy na vidieku.

NORBERT M. BEŇUŠKA

Začiatok cesty - púte v stredu, 6. júna 1979. Prechod cez hranice na Morave - náš colník sa pýtal na účel našej cesty do Poľska. Na odpoveď - „za turistikou“ - hovorí: „Ja viem, aká turistika. Dobre ste si to vypočítali.“

Trochu nás mrzelo, že nás šlo tak málo.

Pohľad z okna vlaku na prvé kilometre poľskej krajiny: každé okno, každý dom vyzdobený na počesť príchodu Sv. Otca.

Súčasne spolu viali dve zástavy - štátna zástava Poľska a žltá-biela pápežská zástava (ešte i taxíky niesli hrdoto tieto dva mnohovrstvné symboly.)

Večer príchod do Katovic, odtiaľ spoj do Krakova.

Už vo vlaku do Krakova sa nás ujal istý študent teológie. Utvorila sa medzinárodná skupinka - Juhoslovan, Maďar, Švéd, Moravák, Slovenky.

Príchod do Krakova neskoro po polnoci. Ubytovanie u spomínaného bohoslovca. Pribudla ešte poľská študentka.

Necítili sme žiadnu únavu - stačilo zdriemnuť si na hodinku-dve. Nežiadalo sa nám jedla - veľmi vtipne otázku stravovania vyriešili v krakovských uliciach so stánkami s kyslým mliekom a pečivom. Až doma som zistila, že mám od absolvovaných kilometrov na nohách pľuzgiere. Skrátka, človek bol taký plný nadšenia, tak povznesený...

Vo štvrtok skoro ráno sme šli k otcom františkánom. Tu ustavične niekto celebraval sv. omšu. Ľudia i cez noc bdeli v kostoloch v modlitbách a rozjímaní. Akoby to bolo mesto mladých. Každý z nich mal buď privesok na hrdle alebo pripnutý odznak s podobizňou Sv. Otca.

Okoľo 9. hodiny odchádzal Sv. Otec z Krakova do Wadowie. Ľudia lemovali ulice, po ktorých mal prejsť svojím „samochodom“. Aj my sme sa chceli dostať čo najbližšie, lenže všade už boli také zástupy, že sme sa nevedeli pretlačiť. Ako nás počuli hovoriť slovensky, priateľsky, so slovami „zahranických púšťame“, nám uvoľnili miesto úplne na okraji cesty. Chvilku sme ešte čakali s nábožným spevom a v modlitbách (na otvorených uliciach), keď sa ukázalo prvé policajné auto, za ním „milícia“ na motorkách a potom konečne biely „samochod“ (otvorené vozidlo asi pre 15-20 ľudí), na ktorom úplne vpredu pod baldachýnom stál Sv. Otec a srdečne pozdravoval a žehnal zástupy okolo. Pre mňa to bola chvíľa, na ktorú sa nedá zabudnúť. Z pápežovho široko rozpätého náručia sála priam magická, priťahujúca sila. Celá jeho mohutná postava Gorala, jasný pohľad, v ktorého zábere som bola určite i ja (to môže bezpečne tvrdiť každý - tak konkrétne adresne sa dával všetkým), mi dávala istotu, že je to muž skutočne na svojom mieste. V týchto chvíľach takej úžasnej blízkosti námestníka Kristovho som v duchu prosila o požehnanie pre celý náš slovenský národ, za živú, pevnú vieru v Krista, za prinavrátenie nášho národa k Bohu (na tento úmysel som obetovala celú túto púť a určite preto sa vydarila nad všetko moje očakávanie).

Biely „samochod“ so Sv. Otcom prechádzal ulicami vyzdobenými pásmom kvetín. Každý, kto prišiel pozdraviť „svojho papieža“ priniesol kvety, ktoré usporiadatelia kladli do stredu vozovky, takže sa vytvoril súvislý kvetinový záhon.

Mládež s gitarami, so spevom nádherných náboženských piesní prechádzala ulicami a dokreslovala úžasné ovzdušie. Rozhodli sme sa aj my vojsť do ulíc tohto rozjasneného mesta a zakúsiť tú neopakovateľnú atmosféru. Prvá zástavka patrila Mariánskej katedrále na Glownom rinku. Čelo kated-



Pápež Ján Pavol II. počas prvej návštevy rodného Poľska

## Slovenky na púti

### Poznámky z prvej návštevy Svätého Otca v Poľsku

Kultúra č. 19/2008 priniesla spomienky Ing. Karola Kubíka z návštevy miest blízkejších kardinálovi Karolovi Wojtyłovi dva dni pred jeho uvedením do služby hlavy

Katolíckej cirkvi. Teraz prinášame zážitky pani Ing. Dariny Kubíkovej, ktorej sa pošťastilo byť svedkom prvej návštevy Svätého Otca v rodnom Poľsku v júni 1979.

rály zdobili poľská a pápežská zástava v podobe veľkého M. Množstvo ľudí prechádzalo týmto posvätným miestom; dobre nám padlo vidieť mladých ľudí pri modlitbe ruženca. A vôbec - mali sme dojem, že celá krajina sa ustavične modlí - všetko bolo akosi preniknuté duchom modlitby (bolo to čosi priam hmatateľné). Cestou na Wawel nebolo okna alebo budovy, ktorá by nehovorila o tejto veľkej udalosti. Wawel! Historické a posvätné miesto poľského národa. Tu človek cítil, čo znamenajú pre Poliakov dejiny jeho národa, ako úžasne vie z nich čerpať a hlavne aktualizovať udalosti dávno minulé a konfrontovať ich s dneškom. Celé zástupy ľudí si kladli za povinnosť práve v týchto významných chvíľach prítomnosti Sv. Otca v Poľsku navštíviť posvätné miesto. Myslí si, zaujímavý a dôležitý postreh. I my sme s úctou prechádzali kryptou popri veľkých synoch tohto národa. Všade kvety a kvety! Turisti zo zahraničia, spravidla však zo západných krajín.

V popoludňajších hodinách sme mali možnosť sledovať v televízii prenos z Osvienčima. Ulice Krakova sa vyprázdnilo a kto mohol, sledoval túto udalosť. Tiež veľmi silný zážitok. Podvečer sme potom znova šli na miesto, kadiaľ mal prechádzať Sv. Otec pri návrate z Osvienčima. Opakoval sa - kvetinový pás uprostred ulíc. Dostali sme sa pekne dopredu, takže pri prechádzaní Sv. Otca vzdialenosť medzi nami tvorila asi 3 m. Akí vďační sme boli za túto krásnu skutočnosť! Odtiaľ sme potom plánovali ísť pred arcibiskupskú rezidenciu, kde Sv. Otec mal svoje sídlo. Povedali nám však, že sa tam nejestvujeme, že je tam už more ľudí, skrátka, je to beznádejné. No my plní sily a oduševnenia (presvedčení, že sa nám musí všetko podariť - predsa ten fakt, že sme sa do Poľska vôbec dostali už sám osebe je zázračný), nedali sme sa odhovoriť, a predsa sme len šli. Keď sme prišli na miesto, vyzeralo to presne podľa predpovede. Zamiešali sme sa však do toho mravniska a mrvili sme sa a mrvili, kým sme sa nedomrvili až takmer pod okno, odkiaľ sme túžili vidieť Sv. Otca. Čelná strana budovy bola náležite vyzdobená - pápežské zástavy v podobe

väčších i menších lodičiek (Petrova lodička). Okolie okna, na ktoré boli upreté všetky zraky, bolo ozdobené kvetmi a symbolmi pápežskej moci - kľúčmi a Petrovou lodičkou, hore pod oknami obrazom sv. Stanislava a dolu erbom s tromi kráľovskými korunami. Asi hodinu a pol sme boli svedkami čohosi neopakovateľného. To množstvo ľudí ustavične spievalo, modlilo sa, vyvolávalo pápežovi na slávu - neodbytné dávalo vedieť o sebe a o svojej túžbe vidieť pápeža. „Náš kochaný papiež, my chceme vidieť pápeža. Úžasne dojímavá bola túžba tohto ľudu vyjadrená spievanými slovami: „Sluchaj, Ojczy, jak cie blaga lud, przemów do nas chociaż kilka słów.“ Toto sa opakovalo mnohokrát. Perfektne sme sa to naučili aj my, a tak i náš hlas znel v mohutnom chóre. To treba zažiť - všetky slová sú slabé na vyjadrenie nálady, ktorá tu panovala. Konečne sa „naše okno“ osvetlilo, niekto prehadzuje cez dolný obraz gobelín a Sv. Otec sa objavuje v spoločnosti kardinála Macharského. Jasot, búrka potlesku! Prvé slová Sv. Otca: „Co sie stalo z tym Krakowiem!“ Okamžite sa



Darina Kubiková v Osvienčime

nadviazal dialóg, srdečnosť, úprimnosť na oboch stranách. Výbuchy smiechu po vtipných slovách pápežových - na želanie, aby ostal medzi nami, odpovedá, že nemôže, lebo cez deň potrebuje pracovať a v noci spať, a to sa v Krakowe nedá (bolo už okolo 11 hod. v noci). Tiež, že nikdy by si nepomyslel, že raz bude „ložiť“ po oknách“ (to bolo totiž okno bez balkóna, len s malým výčnelkom v stene). Nakoniec všetkým radi ísť spať - vyjadruje ešte želanie zaspievať si spolu s nami Apel Jasnogórski a udeľuje všetkým svoje pápežské požehnanie. Všetci sme nesmierne vďační a voláme: dobra noc, dziękujemy. Ešte posledný pohľad na „svojho kochaného papieža“ a okno ostáva tmavé.

Zástup sa pomaly rozchádza, ale nie domov, ľudia neopúšťajú ulice mesta ani v noci a najmä v kostoloch

zvuk helikoptéry. Prileteli tri - helikoptéra bielej farby dala tušiť, koho vzácného vieze. A skutočne! Z bielej vychádza Svätý Otec, pozdravujúc so široko otvoreným náručím. Prechádza špalierom Gorolov, ktorí ako sviece lemovali trasu od helikoptéry k oltáru. Tu ho privítala pravá goralská kapela, pri ktorej sa vďačne pristavil. No a začala sa vyčúžená sv. omša. Obzrela som sa dozadu smerom na zástup ľudu a užasla som. To som ešte nevidela a už azda ani neuvidím. Vie si vôbec niekto predstaviť dva milióny ľudí na jednom mieste? A títo všetci mávali malými pápežskými zástavkami nad hlavami.

V homílii Sv. Otec nezabudol ani na nás Slovákov. Hovoril:

„Na mojej púti po Poľsku pripadlo mi dnes dostať sa k týmto horám, ktoré po stáročia tvorili hranicu na juhu. Bola to hranica najbezpečnejšia a najlepšie chránená a súčasne najotvorenejšia a najprístupnejšia. Cez túto hranicu viedli cesty k susedom, k pobratimom. Dokonca i v čase ostatnej okupácie boli tie cesty najpriepustnejšie pre utečencov, ktorí sa ponáhľali na juh, aby sa postupne predrali k poľskému vojsku, ktoré za hranicami bojovalo za slobodu otčiny.“

Tu vložil Sv. Otec do pripraveného textu takúto poznámku: „Chcem teda srdečne uvítať i všetkých našich blízkych z juhu. Tá hranica prístupná a otvorená nie iba z našej, ale aj z ich strany, mala umožniť, aby tu boli. Ale neviem, či sú tu. Ak nie sú - tak im povedzte - keď prídu- povedzte, že sme na nich pamätali i spomínali i za nich sa osobitne modlili, lebo sú nám drahí.“ (Tygodnik powszechny č. 25/79 - KK)

Tiež spomenul, že mu je ľúto, že nevidieť Tatry, ktoré boli zastreté oblakmi hmly. (Vo vlaku späť sme sa dozvedeli, že na niektorý končiar Tatier vyniesli horolezci obrovskú pápežskú zástavu, ktorú pri jasných, odlonených Tatrách by bolo vidieť z miesta, na ktorom sa konalo toto stretnutie.)

Jednou z milých spomienok na túto Sv. omšu bola i časť prinášania darov Sv. Otcovi. Z každej časti (okresu-kraja) prišla skupinka zástupcov s nejakou pozornosťou. Nakoniec predstúpili pred Sv. Otca zástupcovia podtatranského kraja a ako dar predniesli sľub, že muži tohto kraja sa zo všetkých síl budú strániť alkoholu - čo prítomní s úsmevom, veselo, radi vzali na vedomie. Po sv. omši Svätý Otec prešiel potom cez „koridor“ utvorený medzi zástup, a tak celkom zblízka pozdravoval ľud.

Postreh! - autobus naspäť bol takmer poloprázdny. Svedčilo to o nepatrnej účasti Slovákov na tejto významnej udalosti. No tí, čo sa tam dostali, iste tým horlivejšie znásobili svoje prosby, modlitby za nás všetkých!

Poznámka Karola Kubíka:

Keď sa v roku 1979 chystala návšteva Sv. Otca v Poľsku, naši „červení bratia“ stiahli z obehu poľské zloté, bez ktorých nebolo možné prejsť cez hranice. Na Klariskej ulici, kadiaľ som denne chodieval do roboty, bola cestovná kancelária - myslím Zväzu telesnej výchovy. Raz som tam nakukol. Zloté mali! Tam zrejme opatrenie komunistického režimu akosi nedošlo, a tak moja manželka s kolegynou mohli ako jedny z mála Slovincov pozdraviť Svätého Otca pri jeho prvej návšteve Poľska. Cez prázdniny roku 1979 sme, celá rodina, cestou zo Širavy šli po stopách Jána Pavla II do Čenstochovej, Krakova, Osvienčima, kde sme sa osobitne zastavili pri kobke, v ktorej obetoval život Maximilián Kolbe. V Osvienčime - Brzezínke sme prešli popri tabuliach, ktoré vymenoval Ján Pavol II. v legendárnom prejave 7. júna 1979 a pomodlili sa pri „stene smrti“. Cestou domov, na Kysuce, sme prenocovali na Kalvárii Zebrzydowskej.

DARINA KUBÍKOVÁ, rod. Machová

Keď sme sa už priblížili na dohľad k miestu stretnutia s pápežom, uvideli sme úchvatný obraz. Z každej strany sa ako lúče zbíhali prúdy ľudí k jednému bodu, kde sa mala odhrať slávnosť. Neodvážila som sa odhadnúť množstvo zúčastnených, pretože som nikdy nebola svedkom takého obrovského zhromaždenia. Bolo tam do dvoch miliónov ľudí.

Bez váhania sme sa však rozhodli „postupovať napred“. Museli sme prejsť niekoľkými sektormi stráženými poriadkovou službou. Vždy nás zastavili, ale keď zistili, že sme zo Slovenska, s úsmevom nás púšťali ďalej. Až celkom pred prvým sektorom nás zdržal istý prísny strážca poriadku a nie a nie nás pustiť cez neho. Zozadu však istý mladý Poliak chytil toho pred nami, odstrčil ho silou nabok - nevidíš, že sú zo Slovenska? - a priam nás sotil dopredu, div som nespadla na nos. A tak sme sa dostali až úplne do prvého radu za lavice pre zahraničných hostí a novinárov. Pred nami na vyvýšenom mieste stál oltár v typickom goralskom štýle. Čelná strana bola z umelecky vyrezávaného dreva a všade drevo a drevo, ktoré pôsobilo veľmi teplým, útulným dojmom. Darma - blízkosť Tatier sa nedala zaprieť.

Pred pol jedenástou sme začuli